Poštnina plačana v gotovini. Cena 25.— lir Spediz. in abb. post. I. gr.

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzutta št. 18.
CENA: posamezna številka L 25. — Naročnina: mesečno L 100, letno L 1.200. — Za inozemstvo: mesečno L 170, letno L 2.000. — Poštni čekovni računi: Trst štev. 11-7223, Gorica štev. 9-18127

Leto VI. - Štev. 1 Trst - Gorica 4. januarja 1951 Izhaja vsak petek

Naša pot

Vstopili smo v novo leto. Ob takih trenutkih se vsi vprašujejo, kaj nas neki čaka.

Kar zadeva mednarodno dogajanje, pravijo napovedi, da bo to leto polno napetosti, čeprav obstoja verjetnost, da ne bo prišlo do najhujšega. Tabor Vzhoda in tabor Zahoda se bosta pač neprestano potegovala, da bi nagnila skledico sreče na vagi usode na svojo stran. V ostalem pa govore o tem tudi drugi članki v tej številki in zato se pri tem vprašanju ne bomo mudili. Veseli nas le, da obstoja vsestransko prepričanje, da se bodo sile Zahoda v prihodnjem letu sorazmerno ojačile ter bodo tako pripomogle k neminovni prevagi svobode nad suženjstvom, kakršnega predstavljajo danes komunistični režimi.

Novo leto pa ni samo trenutek, ko usmerjamo svoj pogled v bodočnost, temveč je to tudi važen mejnik, na katerem se ozremo vedno tudi v preteklost, ki je bila vedno, in tudi še je, učiteljica sedanjosti in prihodnjosti.

Osnovno načelo, ki smo ga od vsega početka zagovarjali v zadevah krajevne politike, je bilo: spoštovanje mirovne pogodbe in uresničenje Svobodnega tržaškega ozemlja kot najboljše kompromisne rešitve za sožitje našega prebivalstva in za razumevanje naših dveh glavnih sosedov, Italije in Jugoslavije. Nobena kompromisna rešitev ni lahka in z njeno izvedbo so vedno zvezane težave. Tako je tudi v našem primeru. In kjer so težave, tam je tudi mnogo omahovalcev, ki izgube voljo ter orientacijo in stalno motovilijo po raznih stranskih stezah. V veselje in ponos nam je, da si lahko priznamo, da nikdar nismo bili taki. Posebno razvoj preteklega leta nas je še posebno utrdil v veri, v kateri nismo nikdar omahovali. Uresničenje Svobodnega tržaškega ozemlja se postavlja danes na dnevni red še z veliko večjo nujnostjo in neizogibnostjo kakor kdaj prej. Prav v preteklem letu so bili storjeni glede tega zelo usodni koraki.

Pričnimo kar z obiskom italijanskega ministrskega predsednika De Gasperija v Londonu. Ves iredentistični italijanski tisk je pisaril, da bo znak za popoln neuspeh, če bi se predsednik vrnil iz Londona z enostavno platonično potrditvijo tristranske izjave, ne pa s Trstom v žepu. A kaj se je zgodilo? Predsednik je izgubil na svojem londonskem potovanju celo tristransko izjavo in se je vrnil v Italijo s pozivom, naj se sporazume z Jugoslavijo! Prej tako kritičen iredentistični tisk je vkljub prejšnjemu širokoustenju sprejel tudi ta neuspeh kot uspeh: trdil je, da je uspelo De Gasperiju oddvojiti problem revizije političnih in vojaških določil italijanske mirovne pogodbe od tržaškega vprašanja, in to je bilo po njegovem nekaj velikega!

Jeseni se je De Gasperi zopet odpravljal v tujino, topot v Washington. Zopet so deževale napovedi in iredentistični list je zopet kričal malo manj kakor: Smrt ali Trst! Toda italijanski diplomati so se zopet vrnili živi in brez Trsta. V Washingtonu so namreč imeli na programu tudi mnogo važnejše stvari, kakor je tržaško vprašanje, in za uspehe na drugem področju so pač radi odstopili od nujnosti novih papirnatih izjav glede našega mesta. Tako so tudi Američani enostavno pozvali Italijo, naj se sporazume s Titom in nič več!

Na sam konec leta pa so padle končno tudi z jugoslovanske strani izjave, ki pri vsej svoji dvoumnosti vendar dajo slutiti, da Jugoslavija ni pripravljena, izročiti tržaških Slovencev Italiji. Izjave so sicer zelo dvoumne, toda značilno je vendar, da je tudi Babičeva stranka končno požrla vse, kar je še pred nedavnim govorila o neuresničljivosti Svobodnega tržaškega ozemlja. Sprejela je sklep, s katerim je ponudila roko vsem tistim, ki se resnično zavzemajo za Svobodno tržaško ozemlje. Pri tem se je celo pošteno razburjala zaradi očitkov, ki jih je pri opazovalcih tukajšnjega političnega življenja in pri prebivalstvu izzvalo njeno stalno nihanje glede tržaškega vprašanja. Prijatelji namreč pravijo, da je to že trinajsta izpremememba Babičevega gledanja na tržaški problem. Taka nestalnost seveda ne vzbuja zaupanja in zato se titovci ne smejo čuditi, če nihče ni prijel za ponujeno roko. Potrebni so dokazi, ne pa besede! Toda vkljub temu je to vendar važen dogodek, ki potrjuje, da se bodo prej ali slej vsi trdovratneži morali ukloniti neizogibnosti in nujnosti Svobodnega tržaškega ozemlja.

Če dodamo k temu še vedno pogostejše izjave svetovnega tiska, ki vedno bolj izpregleduje namere iredentizma, kateremu bi bil Trst samo izhodiščna točka za nova osvajanja na Balkanu, potem moramo vsekakor uvideti, da je bila naša dosedanja pot odločne obrambe in zagovarjanja Svobodnega tržaškega ozemlja skozi in skozi pravilna. Ta pot temelji na pravilni oceni obstoječih okolnosti, postavlja si dosegljive smotre, ki so v korist ohranitve miru, sožitja med narodi in narodnostmi, in zato ji bomo ostali zvesti tudi v bodoče. Pri tem nas ne bo prav nič motilo, če bomo tudi v prihodnjem letu sramoteni od raznih kratkovidnežev, ki bodo pa nato s pristankom na našo osnovno politično linijo le morali nehote priznati, da imamo prav, da smo imeli vedno prav, tudi takrat, ko so oni tavali in se lovili.

* * *

Prvi koraki v evropsko enotnost

Prepričani smo, da bodo politični voditelji, ki si jih je evropsko ljudstvo na zahodu samo postavilo, kos svoji težki in usodepolni nalogi - Prvi koraki k novi stvarnosti so storjeni

Na tem mestu smo v novoletni »Demokraciji« nakazali življenjsko potrebo po enotnosti Evrope in predvsem poudarili gospodarske nujnosti, ki naj tej enotnosti ustvarijo temelje in okvir. Danes si lahko kritično ogledamo započeta dela v tej smeri; začetne napake in uspehe, ki bodo kažipot bodočih uresničevanj.

Gospodarska enotnost Evrope danes ni več zgolj ideal niti čudovit sen kopice gorečnežev in razumnikov, pač pa je to odločilna življenjska potreba za ohranitev miru, svobode in blagostanja na naši celini. V resnici ne najdemo danes v svetu več države, ki bi se lahko ponašala, da je v svojih gospodarsko - političnih odločitvah suverena in neodvisna. Brez pomoči, dobre volje in medsebojne vzajemnosti ne more nobena država urejevati svojih številnih socialnih, gospodarskih in političnih vprašanj.

Ta razvoj ni bil spočet šele z dolarsko pomočjo Marshallovega načrta, pač pa je morala že ob koncu prve svetovne vojne ameriška dolarska pomoč prepogostokrat izravnavati težke primanjkljaje dezorganiziranega evropskega gospodarstva. Produktivnost evropskega gospodarstva je v zadnjih desetletjih obupno zaostajala za razvojnim tempom svetovnega gospodarskega prostora. Evropski delež pri svetovni proizvodnji je močno zaostal. Današnja industrijska proizvodnja je za približno 70 odst. večja od l. 1938, v Evropi pa je ta proizvodnja komaj borih 20 odst. nad proizvodnjo l. 1938.

V teh dejstvih ležijo vzroki večnih težav plačilnih bilanc evropskih držav in tu tičijo razlogi, zakaj se življenjska raven v Evropi ni toliko dvignila, kakor bi bilo nujno potrebno. Pri tem Evropa ne boluje na pomanjkanju naravnih bogastev in delovnega, tehnično in industrijsko nadarjenega prebivalstva, pač pa boluje današnja Evropa na pomanjkanju politične odločnosti, boluje na vkoreninjenih občutljivostih in predsodkih, na davno preživelih predstavah državne vrhovnosti in končno hira tudi na odpornosti nepoučljivih interesnih grupacij, ki jo zadržujejo, da koleba in ne izbere dovolj odločno tiste poti, ki edina lahko pripelje našo celino do popolnega gospodarskega ozdravljenja.

Prvi poizkusi nekakšne celovitosti evropskega gospodarstva s pomočjo Organizacije za gospodarsko sodelovanje v Evropi (O.E.E.C.) so bili prav tako nezadovoljivi kakor Evropski svet. Marshallov načrt za Evropo je ponekod doživljal resne neskladnosti. Pri tem lahko navajamo samo uporabo ERP denarja pri nekaterih industrijskih udeležbah.

V Italiji je n. pr. ta organizacija ustvarila kovinsko industrijo, ki nima osnovnih pogojev za njeno polno učinkovitost, ker Italija nima niti premoga niti rude. To je bila pogrešena naložba in posledica je, da je danes italijanska pločevina dvakrat dražja od enakih nemških, francoskih in belgijskih proizvodov.

Nasproti tej razvojni stopnji breznačrtnega poživljenja evropskega gospodarstva je Schumanov načrt v sedanji priredbi neprimerno učinkovitejši. Medtem ko Marshallov načrt ne razpolaga s potrebnimi pooblastili za dejansko in učinkovito koordinacijo, je Schumanov načrt uresničil načelo prenosa državnih vrhovnostnih pravic na neko naddržavno evropsko oblast. Z veljavnimi pooblastili opremljena »visoka oblast« Schumanovega načrta bo sposobna voditi evropsko gospodarsko politiko in ustvariti enotno gospodarsko tržišče za najvažnejše ključne proizvode: premog, železo in jeklo.

Najvažnejši členi pogodbe za uresničenje Schumanovega načrta nalagajo »visoki oblasti« programske naloge, ki zasledujejo v prvi vrsti: dvig proizvodnje premoga, železa in jekla, razdelitev teh ključnih proizvodov, pocenitev in povečano uporabo in s tem dvig življenjske ravni prebivalstva.

Z ustvaritvijo enotnega tržišča za premog, železo in jeklo v Evropi politični cilj Schumanovega načrta še ne bo dosežen. To enotno tržišče pa bo brez dvoma sprožilo vsestransko razgibanost proizvodnje v težki industriji, ki bo to dinamičnost avtomatično prenašala tudi na druge podobne panoge industrijske delavnosti. Schumanov načrt je učinkovita pobuda za nadaljno integracijo evropskega gospodarstva in prvi zalet k razvoju, ki bo verjetno že v doglednem času pripomogel k ustvaritvi carinske in denarne evropske zveze in mogoče tudi k uresničenju evropske politične federacije. Nepopravljiva in neodpustna bi bila škoda, če bi ta prvi korak ne našel med zahodnimi kovači evropske usode dovolj treznega razumevanja in potrebne solidarnosti, kar je za uresničenje tega veličastnega načrta prvi pogoj.

Že samo dejstvo, da se Kremelj z vso silo zaganja v zahodne evropske zasnove po enotnosti in s tem po izboljšanju življenjske ravni zahodnoevropskega sveta, je dovolj zgovoren nauk, da je pot, ki jo Evropa danes izbira, edina pravilna za ponovno potrditev Evrope kot učiteljice in voditeljice svetovnega napredka. Z uresničenjem teh zamisli bodo vsi računi po svetovni nadvladi nasilniških vladavin za vedno pokopani. Boljševizem raste in se razvija samo na pogoriščih in razdejanjih; stradajoči in nezadovoljni ljudje pa so njegovi naravni zavezniki. Dvigniti življenjsko raven delovnih ljudi se pravi izpodrezati korenine vsem pustolovcem in mračnjakom, ki so v nedavni preteklosti preplavili evropsko pogorišče. Zato so vsi revolucionarni užitkarji in nasilniški najemniki na udarniškem delu, da bi zamisli evropske enotnost že v kali zatrli, saj je ta borba za njih vprašanje osebnega življenjskega obstoja.

V novem letu 1952 se bodo napori po enotni Evropi nadaljevali z isto odločnostjo, z isto upornostjo in žilavostjo, ki so staro Evropo odlikovale v preteklosti in jo postavile na čelo svetovne kulture in civilizacije in začetnico vsega napredka. Prvi koraki k novi stvarnosti evropske enotnosti so storjeni in vsi vemo, da so prve stopinje najtežje. Politični voditelji, ki si jih je evropsko ljudstvo na Zahodu samo postavilo, kažejo, da bodo svoji težki in usodepolni nalogi kos.

Novo življenje v svobodnem svetu

Prva rodbina naroda, ki so ga Sovjeti skoraj popolnoma likvidirali, je prispela v Združene države, da začne v svobodnem svetu novo življenje, v katerem bo lahko ohranila svojo budistično kulturo in svoj način življenja. Tej rodbini bo sledilo še okoli 700 rojakov, ki so vsi državljani bivše države Kalmikov, v kateri je živelo nad 300 tisoč miroljubnih pastirjev in kmetov. Kalmiško sovjetsko socialistično republiko je Sovjetska zveza po drugi svetovni vojni zatrla in vse Kalmike, ki niso bili pobiti v vojni, poslala v Sibirijo. Samo 700 Kalmikom se je posrečilo pobegniti v Evropo in ti bodo zdaj predstavljali v svobodnem svetu svoj narod. Kalmiškim beguncem pomagata Tolstojeva ustanova in Svetovna cerkvena služba, zasebni ameriški organizaciji.

Razvrednotenje dinarja

Trgovanje s tujino se bo sedaj uspešneje razvijalo

Na predlog finančnega ministra Milentije Popovića je jugoslovanska vlada sklenila, da s 1. januarjem 1952 razvrednoti dinar na približno 1/6 njegove dosedanje vrednosti, ki je bila pa itak samo teoretična in je služila kot podlaga le za uradne transakcije s tujino. Po dosedanjem zakonu je predstavljal vsak dinar 17,734 miligramov čistega zlata in je veljal 1 dolar 50 dinarjev, odslej pa predstavlja samo 2,9622 miligrama čistega zlata in velja 1 dolar 300 dinarjev. Sorazmerno s tem se je izpremenil tudi odnos do lire: za 100 italijanskih lir se dobi odslej po uradnem tečaju 40 dinarjev in ne samo 10 kakor do 1. januarja.

S tem ukrepom je jugoslovanska vlada priznala dejansko razvrednotenje svoje valute, ki je prišlo do izraza že pred tem na vseh prostih deviznih trgih, saj stane n. pr. tudi v Trstu v prosti prodaji 100 dinarjev povprečno 100 lir. Nov tečaj približno odgovarja notranji kupni moči dinarja in po tem tečaju preračunane cene jugoslovanskega blaga odgovarjajo svetovnim cenam. To je bil obenem glavni razlog za reformo. Zaradi visokih cen je bila namreč jugoslovanska zunanja trgovina močno pasivna, ker Jugoslavija ni našla kupcev za blago, ki ga je ponujala. Upajo, da se bo trgovanje s tujino sedaj uspešneje razvijalo.

Razumljivo je, da se z reformo poveča tudi dinarska vrednost vseh denarnih obvez, ki jih ima Jugoslavija do inozemstva. Pri tem mislimo predvsem na razne dolgove in kredite, ki jih bo morala vrniti. Obenem se bodo povečale tudi dinarske cene vsega uvoženega blaga. Toda če upoštevamo, da je bilo tudi prej trgovanje glavni vir deviz in da so za to trgovanje merodajne svetovne cene, vidimo, da se stvarno glede tega ni nič izpremenilo. Namesto da prodaja v tujino po izredno nizkih dinarskih cenah, kakor je delala doslej, bo pač Jugoslavija prodajala v tujino po notranjih dinarskih cenah, toda za pridobiti določeno število dolarjev ali funtov bo morala pač dati prav toliko blaga kakor prej. Denarna reforma je samo odstranila utvaro o visoki vrednosti dinarja, ki so jo jugoslovanski gospodarstveniki z največjimi težavami vzdrževali.

V samem notranjem jugoslovanskem gospodarstvu pa ne bo razvrednotenje dinarja prineslo nobenih bistvenih izpremememb. Zaradi samega razvrednotenja ne bo prav nič več blaga, kakor pa ga je bilo prej. V ta namen bi namreč bilo potrebno pametnejše gospodarjenje, od katerega smo pa v Titovi Jugoslaviji še vedno zelo daleč.

Potrata časa

»Die Weltbühne«, ki izhaja na ozemlju komunistične Vzhodne Nemčije, očita svojim čitateljem veliko potrato dragocenega časa. Pri tem pisec modruje takole: Vsak moški, žena in otrok pozdravlja z »Dober dan« vsaj desetkrat na dan, kar znaša 20 sekund izgube časa, ker si pri tem stiskajo tudi desnice. Izguba na osebo dnevno 200 sekund. Pol minute zapravijo z nepotrebnim govoričenjem. Račun izgube je na ta način pri 16 milijonih prebivalcev dnevno 3.200,000.000 sekund ali na leto 888.888 ur, t. j. 37.000 delovnih dni. Zelo površno »zgrajeni« pisec pravi pri tem, da ljudje v Veliki Britaniji in Ameriki zelo dobro živijo in kljub temu ne stiskajo desnic drug drugemu. Vzhodnonemški komunist predlaga, da bi v obeh državah uvedli to nemško razvado, ker bi na ta način vojno proizvodnjo v obeh državah znatno zakasnili. Historični materializem v resnici ni od muh!

Churchillovo potovanje v ZDA

Ameriški politični krogi poudarjajo, da nudi Churchillov obisk v Združenih državah nove možnosti za ojačenje že obstoječih tesnih vezi med Združenimi državami in Veliko Britanijo in da bo obisk zlasti važen z ozirom na osebnost britanskega ministrskega predsednika.

Isti krogi pripominjajo, da je o c i l j i h Churchillovega potovanja možno postavljati le domneve, pripominjajo pa da bo njegov obisk omogočil razgovore z ameriškimi voditelji o raznih skupnih vprašanjih, tako zlasti o oborožitvenem programu, o načrtih za atlantsko obrambo, o ameriški pomoči Evropi in o trgovini z ZDA.

Churchill bo predvidoma prišel v Združene države 5. ali 6. januarja in bo še istega dne ob 13. uri na obedu pri predsedniku Trumanu. Poleg raznih sestankov s Trumanom je predviden za sedmi januar Churchillov razgovor z Bernardom Baruchom, znanim gospodarstvenikom, ki je bil skozi tretjino stoletja svetovalec raznih ameriških predsednikov in drugih vladnih funkcionarjev. Churchill bo nato odpotoval v Ottawo, kjer bo ostal od 12. do 15. januarja, nato pa se ponovno vrnil v Washington, kjer bo imel nadaljnje sestanke s predsednikom Trumanom 16. in 17. januarja.

Churchilla spremlja okoli deset svetovalcev, med katerimi so minister Eden, mornariški minister, načelnik britanskega glavnega stana ter funkcionar finančnega ministrstva.

Ranković snubi

Titov policijski minister, ki mu pravijo tudi Rdeči Fouché, se je po nekaj letih zopet spomnil jugoslovanskih ubežnikov in pregnancev ter jih poziva, naj se vrnejo v domovino. Pri tem prisega pri Alahu in komunistični časti, da jih njegova OZNA ne bo nadlegovala.

Dvomimo, da bi Rankovićeve snubitve mogle kogar koli preslepiti, saj je vsem razkropljenim Jugoslovanom po vsem svetu še v zelo dobrem spominu usoda 10.000 domobranskih povratnikov, na tisoče kanadskih, argentinskih, egiptskih in drugih zapeljancev, ki jih je Titova zahrbtna propaganda izvabila iz dežja pod kap.

Rankovićeva definicija vojnih zločincev je razteglji va kot gorenjska harmonika. Vemo, da je pred šestimi leti zajela vsakogar, ki je kot prostovoljec služil v zavezniških armadah takrat, ko so slovenski komunisti z zastavami pričakovali Nemce v Kostanjevici. Mnogi so morali v Sibirijo samo zato, ker so med vojno pobrali po kako angleško besedo.

Sicer pa bodo tudi ti božji mlini še prišli na vrsto. Cetrt stoletja so se Matteottijevi morilci skrivali v senci liktorskega snopa, končno so prišli pravici v pest, ker pravica ni črna, ne rjava in niti rdeča, pravica je brezbarvna in splava na dan ne glede na čas in kraj.

LIBIJA - SVOBODNA DRŽAVA

Z novim letom je postala bivša italijanska kolonija Libija neodvisna zvezna država. Libija sestoji namreč iz treh edinic: Tripolitanije, Kirenajke in Fecana. Prvi libijski kralj je Idris el Senusi, ki je že za časa vojne bil zvest angleški zaveznik in kateremu je prav zaradi tega angleška vlada obljubila kraljevski naslov svobodne libijske države.

Zanimivi so prvi sklepi nove libijske vlade.

Libija je priznala kralja Faruka za kralja Egipta in Sudana, s čimer je hotela dokazati vsemu svetu, da je v svoji zunanji politiki popolnoma neodvisna, čeprav je prišla do svobode in neodvisnosti kot angleška zaveznica.

Poleg tega pa je libijska vlada oznanila, da bo v začetku svojo zunanjo politiko naslonila na Turčijo, s katero jo vežejo stare vezi političnega prijateljstva in kulturnega izročila. Zaradi tega bo Libija zaprosila Turčijo za vojaške, gospodarske in druge upravne strokovnjake, ki naj ji pomagajo pri prvih korakih samostojnega državnega življenja.

Vesel božič in srečno novo leto bratom pravoslavne veroizpovedi!

Sovjetska propaganda ni nepremagljiva

Ameriški dnevnik »Tennessean«, ki izhaja v Nashvilleu, piše, da morajo imeti Sovjeti gotovo kak važen razlog za svoje ogorčene pritožbe, da gredo Združene države v svoji protipropagandi predaleč.

Verjetno so opazili poročilo ameriške vojske, da je ena tretjina od 170.000 komunističnih vojakov, ki so bili zajeti na Koreji, podlegla tej psihološki vojni, pravi ta list.

Potem piše, da so komunistični vojaki dezertirali, ko so brali letake, ki so jim jih metali z letali Združenih narodov in v katerih so jim zagotavljali, da bodo človeško ravnali z njimi, ter jim obljubljali dovolj hrane, ko bodo v ujetništvu.

»Če vzamemo za merilo komunistične sile na Koreji, potem komunistični voditelji zares lahko dvomijo o stoodstotni zvestobi svojih čet v primeru, da bi prišlo do vojne večjega obsega«, zaključuje list.

Mirovna pogodba z Italijo in „Manchester Guardian"

»Manchester Guardian« piše o reviziji italijanske mirovne pogodbe:

»Če hočemo biti točni, pogodba ni bila revidirana. To bi bilo mogoče samo s sovjetskim pristankom, ki ga pa Sovjeti ne bodo dali. Velika Britanija, Združene države in sedem drugih držav je storilo le to, da so izjavile, da Italija, kar se njih tiče, ni več vezana po tistih delih pogodbe, ki so jo označevali kot nekdanjega sovražnika in omejevali njeno svobodo pri vodstvu lastnih zadev. To je pozdraviti v toliko, v kolikor je s tem tudi pismeno potrjeno tisto, česar se zahodne sile že dejansko drže v svojih odnošajih z Italijo: da demokratična italijanska država ni odgovorna za zločine prejšnje fašistične vlade in da naj bo v mednarodnih zadevah enakopravna z drugimi. Tak korak pa je bil potreben, če naj Italija zares čuti, da ni več manjvredna.

Z revizijo italijanske mirovne pogodbe po zahodnih silah pa ni izbrisano tisto, kar je storil fašizem. Z njo bo izbrisano le vse tisto, kar še povzroča občutek manjvrednosti novi italijanski republiki.«

Sovjeti jemljejo kmetom zemljo tudi v Avstriji

»Wiener Kurier« poroča, da so uprava sovjetskega lastništva v Avstriji in njeni komunistični pomočniki storili nov poskus, da bi uvedli kolhoze v sovjetski coni Avstrije.

Ravnatelji sovjetske uprave za Esterhazyjevo veleposestvo v okrajih Neusiedl am See in Eisenstadt so izjavili, da pogodbe, katere so sami sklenili z zakupniki, ne veljajo več in da bodo ta veleposestva spremenjena v kolhoze. Prej so jih dali v zakup kmetom, češ da je zemlja last tistega, ki jo obdeluje. 70 rodbin bo zdaj izgubilo svoj dom in živino na področju 3.500 hektarjev. Po poročilih prebivalcev izvršujejo kolektivizacijo i z k l j u č n o funkcionarji komunistične partije.

VESTI z GORIŠKEGA

† Mons. Andrej Pavlica

Po 85 letih napornega in uspešnega delovanja je mons. dr. Pavlica 29. decembra 1951 tiho zaspal in se za večno poslovil od tega sveta. Kljub lepi starosti in bolehanju zadnjega časa nas je njegova smrt presenetila. Upali smo, da bo njegovo žilavo telo še nadalje kljubovalo razkrajajočim silam starosti.

Mons. A. Pavlica se je rodil 1. septembra 1866 v Rihenberku, ki so ga sedaj preimenovali v Branik. Študiral je največ v Gorici, kjer je stopil tudi v bogoslovje in bil leta 1891 posvečen v duhovnika. Na dunajski univerzi je doktoriral leta 1905, nakar je postal profesor goriškega bogoslovja, kjer je ostal do prisilne upokojitve l. 1934 zaradi fašističnega nasilja.

Slovesen pogreb, katerega se je udeležila številna množica slovenskih rojakov, nam je jasno izpričal, kaj je pomenil in kaj pomeni za goriške Slovence mons. dr. Pavlica, ki je bil širši javnosti znan le po svojem najvidnejšem delu, po mogočni stavbi Slovenskega sirotišča v Gorici, ki ga je pokojni v svoji brezmejni mladostni ljubezni do zapuščenih otrok priklical iz niča k življenju pred dobrimi 40 leti.

Kljub izrednemu talentu — bil je vsa leta šole odličnjak — je ostal ponižen in skromen in ni nikdar silil v ospredje. Bil je duša in srce najrazličnejših ustanov in društev, a ostal je vedno skrit za drugimi vidnimi predstavniki teh ustanov, ki so bila prevzaprav plod njegovega neumornega delovanja in ustvarjanja. Poleg vestnega izvrševanja svojih stanovskih dolžnosti si je nadel še mnogo drugih del na socialnem, gospodarskem in tudi političnem polju. Bil je trden neupogljiv značaj, ki se ni ustrašil nobene ovire. To morda ne odgovarja v celoti zadnjim letom njegovega življenja, ko je bila vodilna misel njegovega delovanja in gledanja na novejše prilike, zlasti na političnem polju, ljubezen, tista ljubezen, ki vse odpušča in velikodušno pozablja. Ta pečat mu je verjetno utisnilo življenje, skozi katero je šel s plamtečim ognjem ljubezni do najbolj zapuščenih in revnih, katerim je posvetil vse sile svojega duha in telesa. Na socialnem polju so mu bili namreč najbolj pri srcu delavci in brezpravni kmetje-koloni, za katere je ustanovil posebna društva, kjer jim je tolmačil smisel življenja in jim kazal pot k rešitvi socialnega vprašanja. Isto delo je vršil med delavkami in gospodinjskimi pomočnicami v delavskem društvu »Skalnica«, ki je tudi izklilo iz njegove duše. Na prosvetnem polju je postavil temelje poslopjem današnjih goriških slovenskih šol. Tega se menda nihče ni spomnil ob raznih šolskih prilikah in prireditvah, na katere so bili vabljeni najrazličnejši ljudje tujega porekla, ki čutijo do naše šole samo tiho mržnjo in zavist. Pok. mons. dr. Pavlica je bil namreč med ustanovitelji in odborniki društva »Šolski dom«, ki je sezidalo razna šolska poslopja v Gorici, kot n. pr. Mali in Šolski dom.

Mons. PAVLICA SREDI SVOJIH MILJENCEV

Teh par odlomkov iz njegovega plodovitega delovanja in ustvarjanja nam že dovolj jasno pokaže, kaj je bil mons. dr. Pavlica za goriške Slovence. Edina napaka — če jo tako lahko imenujemo — je bila njegova prevelika skromnost v teh zadnjih letih. Njegova osebnost, njegova kristalnočista preteklost in njegov značaj so izklesali v njem moža, ki bi lahko uspešno vodil vse goriške Slovence dobre volje v tem kaotične mživljenju naših dni, saj je bilo njegovo življenjsko načelo vera v poštenost, resnico in pravico.

Pridružujemo se joku njegovih otrok-sirot, ker smo z njimi tudi mi izgubili očeta, katerega srce je do zadnjega bilo v brezmejni ljubezni do vseh Slovencev... Naj mu Vsemogočni da uživati plačilo hvaležnosti in zadoščenja, kakršnega na tem svetu ni dočakal v polni meri.

Za pravice obč. uslužbencev

Naš svetovalec R. Bratuž proti licemerstvu in dvojni meri v pokraj. svetu

V petek 28. decembra je bila seja goriškega občinskega sveta, na kateri je bil sprejet sklep o povišku cene vodi za 6 lir na kubični meter in plinu za 1,50 lir na kub. meter. Na tej seji je naš svetovalec g. Rudi Bratuž zahteval pojasnilo glede krivičnega ravnanja z mestnimi čuvaji, ker je županstvo nekaterim od teh obilo nagrade za pobrane globe. Se posebe pa je g. Bratuž protestiral, ker je pravnik dr. Pedroni žalil mestne čuvaje na neki kazenski razpravi s trditvijo, da so »cestni banditi, ki polnijo mestno blagajno«. Značilno je, da župan dr. Bernardis ni dovolil g. Bratužu, da bi povedal ime omenjenega pravnika. Take prepovedi bi župan Bernardis seveda ne stavil, če bi bil stražnike žalil Slovenec!...

Demokrščanski svetovalec dr. Culot je zadevo potlačil s tem, da je takoj vstal in se glasno pridružil protestnim besedam g. Bratuža, nakar je ves obč. svet obsodil žaljive besede omenjenega pravnika in s ploskanjem izrazil zadoščenje požrtvovalnosti mestnih čuvajev.

Italijanskim svetovalcem in vsem italijanskim šovinistom sploh pač ni po volji, da se slovenski svetovalec zavzema za pravice italijansko govorečih meščanov in občinskih uslužbencev, niti kadar je za to naprošen.

Občinski svetovalec zdravnik dr. Levi žuga g. Bratužu

Že pred začetkom seje se je podžupan dr. Devetag smukal okoli g. Bratuža in ga sumljivo povpraševal, o čem misli govoriti na seji. G. Bratuž ga je zavrnil, da bo itak slišal na seji, kaj bo govoril.

Nato se je g. Bratužu pridružil zdravnik dr. Levi (ki nam je znan po svoji zagrizenosti proti Slovencem, meseca maja 1945 pa je kaj rad iskal zaslombo pri jugoslovanskih oblastnikih v Gorici) in mu žugal s tem besedami: *»Pazite, kaj boste danes govorili, ker mi vas lahko vržemo v greznico.«* (»Guardi bene cosa parlerà oggi, perché noi vi possiamo infognare!«) Sploh je bilo na seji opaziti neko tajno in sumljivo pomenkovanje med županom, podžupanom, dr. Levi-jem in nekaterimi drugimi svetovalci. Menimo, da so se bali nastopa zaradi ravnanja z mestnimi čuvaji, še najbolj pa zadeve o grozotah, ki so jih Slovenci utrpeli po italijanskih taboriščih, kakor na primer v Gonarsu, kakor je pisala »Demokracija« v svoji božični izdaji.

Izvedeli smo tudi, da je pravnik dr. Pedroni poslal županu opravičilno pismo, v katerem trdi, da ni imel namena žaliti mestnih čuvajev z besedami »cestni banditi«, ampak da je ta izraz uporabil v kazenskem zagovoru nekega svojega klijenta. V pismu pravi tudi, da je svetovalec g. Bratuž dal »tragični prikaz« *temu dogodku morda zato, ker so mu najbrž spomini na druge dežele in na druge sisteme dali napačno razumeti, da je on (pravnik dr. Pedroni) hotel predstaviti mestne čuvaje, ko z mitrami v rokah napadajo popotnike in jih ugrabljajo z namenom, da jih oropajo in z bogatim ropom polnijo občinsko blagajno.*

Suha fantazija pravnika Pedronija je topot zašla v protislovje, ker je pozabil, da take vrste roparjev, ki izhajajo iz fašističnih vrst, je moral, žal, prebridko okusiti slovenski narod, ko so ga nato še tirali v zloglasna italijanska taborišča, kot n. pr. v Gonars, kjer so ga mučili in trpinčili, da je umiral od izčrpanosti in trpljenja. Morda pa je g. Pedroni toliko pošten, da je mislil z gornjimi besedami na svojo deželo, na njene sisteme in na tiste »bandite«, ki so Slovence napadali z orožjem v roki, jih oropali vsega imetja, jim požigali domove in jih nato še preganjali po taboriščih na Rabu, v Gonarsu in drugod, kjer so jih mučili do smrti, kakor jasno dokazuje tudi božična številka »Demokracije«, ki naj si jo g. Pedroni stavi za klobuk, da se ne bo več smešil s svojimi neumestnimi izrazi.

* * *

V soboto 29. decembra pr. tl. je bila pa seja pokrajinskega sveta, na kateri je prišla na dnevni red resolucija kominformskih svetovalcev z zahtevo, naj bi tuje ameriške čete nikoli ne stopile na italijansko ozemlje, naj bi se Italija na vsak način vzdržala vsake politične akcije s Titovim režimom in naj bi se Trst priključil k Italiji. Zadnja točka kominformovske resolucije ni bila objavljena v dnevnem redu seje in je pokrajinski svet izvedel zanjo šele ko je na seji predsednik dr. Culot prečital resolucijo v celotnem besedilu. Prav zato je naš svetovalec g. Rudi Bratuž prečital samo izjavo sledeče vsebine:

» Kot človek in kot zastopnik slovenskega ljudstva, ki mi je dalo svoj glas, zaradi katerega zasedam to mesto, izjavljam, da priznavam vsakomur pravico, da se brani in da se na obrambo pripravi. Istočasno zanikam vsakomur pravico napadati!

Ugotavljam nujno potrebo zahodnega sveta, da se pripravi na obrambo, da se upre vsakemu napadu, od katere koli strani naj bi ta prišel. Skupnostim, ki nastanejo ta se domenijo za skupno obrambo, ni moči reči, da so »tuje«, niti v celoti niti glede na posamezne člane take skupnosti, ampak samo »zaveznice«.

Ne gre za zanimanje o usodi Titovega »režima«, ki je nekoč veljal kot »miljenec« vsega komunističnega sveta, ampak samo za podpiranje volje jugoslovanskega ljudstva, da se brani in da se torej na obrambo pripravi glede na grožnje in pritisk, ki jih Jugoslavija trpi.

Jugoslovanskemu ljudstvu pomagata pri tem Amerika in Anglija, ne pa tudi Italija, ki je sama deležna pomoči od strani zahodnega sveta.

Sicer pa menim, da razpravljanje o tej resoluciji ne spada v pristojnost našega pokrajinskega sveta, ki je zgolj upravnega značaja. «

Tudi na tej seji smo ugotovili pristranost predsednika dr. Culota, ki je g. Bratuža motil, ko je svojo izjavo čital, in kričal na vse grlo, da ne sme čitati naprej, čeprav je g. Bratuž dobil besedo potem, ko je prav sam predsednik otvoril prosto razpravljanje (»discussione«) v zadevi. Prav zato ga g. Bratuž ni poslušal, ko mu je hotel vzeti besedo!

Resolucija kominformovskih svetovalcev je bila z večinskimi glasovi odbita! Morda pa se je predsednik bal, da bi g. Bratuž govoril proti zahtevi, naj se Trst ne priključi k Italiji!... Toda o tem bomo razpravljali prihodnjič, ker nimamo še v rokah celotnega besedila zahteve kominformovskih svetovalcev.

K poročilu o prejšnji seji pokrajinskega sveta, ki ga je prinesla »Demokracija« od preteklega tedna moramo dodati, da je g. Bratuž prikazal na seji slabo stanje cest, ki vodijo skozi tri slovenske občine na Goriškem, in nujnost prispevanja pokrajinske uprave za popravo teh cest, ker te občine pač ne zmorejo s svojimi sredstvi toliko, da bi bile ceste v stalnem lepem redu. K temu je tedaj predsednik dr. Culot omenil, da proučuje pristojno ministrstvo zadevo pomoči tudi malim občinam, ki so finančno slabe, tako da obstoja upanje, da se bodo te ceste popravljale z vladno podporo in s pomočjo tehničnega urada pri pokrajinski upravi.

Naj torej občinske uprave iz Steverjana, Sovodenj in Doberdoba predložijo pokrajinskemu svetu v Gorici prošnjo za popravo svojih cest z vladno podporo!

ONAIR in naše jezikovne pravice

Preteklo jesen je bilo precej hrupa zaradi stare italijanske poldržavne organizacije ONAIR, ki bi morala dejansko že zdavno pod zemljo, ker je njeno poslanstvo doživelo klavrn konec ob krvavem zatonu njene zlate dobe iz fašističnih časov.

Proti tej organizaciji so se enodušno dvignili italijanski časopisi in predstavniki slovenske manjšine v občinskem svetu. Razlogi za ta spontan dvostranski nastop so bili in so še različni, a zato tembolj stvarni in nespodbitni. Tega dejstva bi se morali odgovorni krogi zavedati in zavzeti potrebne ukrepe, da bi se za vedno preprečilo nezakonito in nepošteno poslovanje te osovražene organizacije. Izrazi niso pretirani! O tem vedo največ povedati prve in največje žrtve ONAIR-a, njene učiteljice, ki so dobesedno pod pritiskom najhujšega ustrahovanja in nečloveškega izkoriščanja.

Vodstvo ONAIR noče poslušati upravičenih zahtev svojih podrejenih, ki so prisiljene, da se poslužujejo vseh drugih legalnih sredstev, da bi se rešile suženjskega razmerja, v katerem žive. Navezale so stike s sindikati, naprosile so razna uredništva časopisov, da bi se zavzela za njihov položaj, pisale so vladi in ministrom v Rimu, ki so pa ostali gluhi in nedostopni, ker so na teh položajih ljudje, ki so v bližnjem ali daljnjem sorodstvu z voditelji in ustanovitelji ONAIR-a. Pozivu so se pa odzvali časopisi in sindikati, ki so sprožili gonjo proti omenjeni organizaciji, ki je zaradi tega prisilila nekatere učiteljice, da so šle okrog in pobirale podpise pri svojih kolegicah, da je gonja po časopisih lažnjiva!

Ob tem razmišljanju ne moremo iti molče mimo vsega obsojanja vredne vloge, ki jo je v občinskem svetu igral prof. Digianantonio, ki je ponujal občinske vrtce tej organizaciji. Ne moremo verjeti, da Digianantonio ne ve vsaj toliko kot mi o poslovanju te organizacije, ki plačuje svojim učiteljicam naravnost sramotne plače, jim pridržuje razne doklade in poviške, jim nalaga nadure, ki jih nikoli ne plača, ter zahteva od njih, da plačajo tudi krožnik juhe, ki jo za kosilo použijejo, ko nadzorujejo otroke, čeprav dobijo vrtci skoro vso hrano iz posebnega mednarodnega sklada! Kam gre ves ta denar? Zakaj ne smejo učiteljice same narediti končnega računa, ampak morajo podpisati neizpolnjene račune? Kljub temu, da morajo otroci ali druge dobrodelne ustanove plačevati hrano, ki jo nudi brezplačno mednarodna ustanova, da dobivajo izredne podpore od vlade in drugih ustanov, nima ONAIR zadostnih sredstev, da bi dostojno plačevala svojih podrejenih. To vprašanje bi nas sicer ne zanimalo, če bi ta organizacija tako pohlepno ne stezala svojih koščenih rok po naših šolah. Tega ne moremo razumeti in bi prosili g. prof. Digianantonia, da bi nam pomagal rešiti to zagonetko: Če je ONAIR tako na koncu, da še teh šol in učiteljic ne more pošteno vzdrževati, zakaj si nalaga še večje težave z novimi šolami in učiteljicami?

Poleg navedenih gospodarskih in socialnih razlogov, ki nepristransko govore proti ONAIR-u, imamo mi Slovenci pa še drug nič manjši in važnejši narodnostni razlog, ki nam naravnost ukazuje, da moramo preprečiti, da bi se naši otroci vzgajali pod okriljem te organizacije, ki je v bistvu protislovenska.

Mi smo po božji in človeški postavi Slovenci in kot taki moramo tudi živeti. Zaupati naše otroke organizaciji, ki si je nadela ime »Italia redenta«, pomeni odpovedati se svoji narodnosti, pljuniti na vse svoje prednike, zatajiti očeta in mater, prelomiti četrto božjo zapoved ter si tako nakopati prokletstvo in nesrečo že na tem svetu! Naj se dobro zavedajo vsi tisti, ki so v svoji lahkomiselnosti prodali materin jezik za skledo leče, da je ta zavest, ki morda trenutno spi pod vtisom in pritiskom omamljive mesečne plače, neizmerno grenkejša kot skromno življenje, ki ga mora pošten Slovenec trenutno preživljati!

Na drugi strani naj pa tudi dobro pomnijo, da pošteni Italijani bolj spoštujejo in cenijo poštenega Slovenca, ki je lojalen državljan, kot omahljivce in bojazljivce, ki se iz golega oportunizma ne upajo povedati, da so Slovenci in da kot taki hočejo še naprej živeti. Dobro namreč vedo, da bodo ti ljudje ob prvi priliki pljunili tudi nanje, kot so na svoje očete..., dočim se na poštenega Slovenca lahko zanesejo za vsako pošteno stvar!

Koncert božične pesmi

Zadnjo nedeljo preteklega leta smo imeli goriški Slovenci lepo versko in kulturno prireditev: v stolni cerkvi je bila slovesna zaključitev svetega leta in koncert božičnih pesmi.

Brez posebnih propagandnih manevrov je bila stolnica natrpana. Slovenci iz Gorice in okolice kakor tudi z goriškega Krasa so prišli, da bi se po dolgem času zopet navžili lepote slovenske pesmi.

Zares lepa je bila božična pesem. Spretna roka požrtvovalnega pevovodje g. kateheta Fileja je pričarala iz preprostih grl kmečkih fantov in deklet melodije, ki so človeka zasanjale v svet ljubezni in miru. Pozabil je na nesoglasja in težave vsakdanjega življenja in začutil, kako lep bi bil ta svet, če bi bilo na njem več prostora in smisla za gojenje idealov in bratske ljubezni najprej med svojim narodom, potem pa še med bližnjimi narodi...

Koncert je imel tri točke: najprej so nastopili združeni kraški zbori (Mavhinje, Dol, Doberdob in Vrh), nato skupni moški zbor iz vseh vasi in končno mešani goriški in podeželski zbori. Vsega skupaj je bilo devet zborov, zlitih v en sam zbor kakih sto pevcev in pevk.

Naj drugi, ki se čutijo poklicane, podajajo tehnično kritiko nedeljske prireditve. Mi bomo skušali povzeti misli, ki so se porodile ob tej priliki v dušah naših preprostih ljudi.

Naš človek je rojen za petje. Preprost človek je morda še bolj dovzeten za petje; strune njegovega srca prej zapojejo enoglasno z dušo tistega, ki se za petje žrtvuje. Naša študentovska mladina in zlasti še visokošolska pa na žalost ne kaže pri tem nobenega zanimanja. Človek bi si mislil, da bo visokošolce, ki imajo širše obzorje in katerih duša in srce bi morala postajati plemenitejša sorazmerno s stopnjo izobrazbe, vrgel z vsem ognjem svoje mladosti v objem slovenske pesmi. Toda niti enega dijaka ali visokošolca ni bilo med množico devetih pevskih zborov! Edina častna izjema v tej žalostni sliki je bila gdč. Lojzka Bratuževa, ki je z vso nežnostjo svoje dekliške duše spremljala z orgljami mogočni zbor! Če je koncert tako lepo uspel, je prav gotovo za g. Filejem največja njena zasluga!

Poleg tega razmišljanja se je človeku nehote vsilila še druga misel, ki ga prav tako vznemirja in žalosti.

V tej tako opevani demokratični svobodi pod demokrščansko vlado nima slovenska pesem v Gorici dostopa na noben mestni oder! Razen podeželskih nastopov na odprtem in v cerkvi ne sme Slovenec zapeti svoje pesmi. To je kulturna svoboda slovenske manjšine v Italiji! Ta svoboda je povsem enaka — po dosedanjih prilikah — verski svobodi v Titovi Jugoslaviji, kjer lahko vsak po mili volji blati in zasmehuje cerkev in vero... Sicer se pa ne smemo preveč pritoževati, ker je na Tržaškem še slabše! Tamkajšnji škof Santin ne dovoli niti slovenske polnočnice za slovenske vernike!

Kljub tem negativnim pojavom bo naš preprosti človek nadaljeval po tradicionalni poti slovenske narodne in cerkvene pesmi!...

Dr. MARJAN BREGANT
zdravnik in kirurg-operater
Gorica, ul. Brigata Casale, 40

Mons. Hijacint Ambrosi
novi goriški nadškof

Sveta stolica je imenovala za novega goriškega nadškofa kapucina mons. H. Ambrozija, dosedanjega škofa v Chioggi in sedanjega apostolskega administratorja goriške nadškofije.

Mons. H. Ambrosi je bil rojen v Trstu dne 29. januarja 1887. Se kot deček je zapustil Trst, da se je šolal v nekem italijanskem kapucinskem samostanu.

Imenovanje mons. H. Ambrosija za goriškega nadškofa zadovoljuje goriške Slovence, ker vedo, da je njihov novi dušni pastir mož, ki pozna samo svoje verske dolžnosti in ki se ne pusti vplivati po nobenih protislovenskih političnih nagibih.

Odločitev Vatikana je padla na osebo mons. Ambrosija prav zaradi njegovega miroljubnega značaja in njegove pravičnosti, potem ko so nekateri italijanski nacionalistični krogi zaman poskušali preprečiti njegovo imenovanje.

Goriški Slovenci pozdravljamo svojega novega knezonadškofa in mu čestitamo k visokemu imenovanju!

Božičnica v Krminu

Božičnica na slovenski ljudski šoli je izpadla v obče zadovoljstvo staršev, ki so v obilnem številu prisostvovali prireditvi, in učencev ter seveda g. učitelja samega, ki je pripravil program. Vsi trije nastopajoči — deček in obe deklici — so podali odgovarjajoče točke programa dobro in prav tako vsi učenci skupaj z vmesnim petjem božičnih pesmi.

Sledilo je obdarovanje otrok, ki so z nestrpnostjo pričakovali, kaj jim prinese Jezušček. Vsi so bili obdarovani in nekateri potrebnejši celo z dvemi darili. Brez posebne priprave in le z obvestili od ust do ust med znanci smo vendar nabrali zadovoljivo vsoto za obdarovanje šolske dece. V tem oziru gre res pohvala vsem, ki so na ta način izkazali ljubezen in zanimanje za našo učečo se mladež.

Gospod učitelj pa je z izbranimi besedami obrazložil pomen šole za človeka in vzpodbujal k ljubezni do nje ter pozval navzoče starše k sodelovanju z učiteljstvom za napredek naše šole, da bo še naprej živela našim otrokom v veselje, nam pa v zadoščenje. Ganljivo je bilo slovo med učencem in učenko krminske šole ter učencem in učenko novoustanovljene šole na Plešivem, ki se odpre 8. januarja. G. učitelj je s primernimi besedami omenil dogodek in obljubil, da se bo krminska šola radevolje odzvala morebitnemu vabilu Plešivcev ih kakšni prireditvi, kakor je prepričan, da se bodo Plešivci odzvali vabilu krminske šole. Nato so se oba dečka in obe deklici poljubili v slovo. Vsem so nam solze zarosile oko ob tem prizoru.

Kako zelo bi bilo želeti, da bi nas naša šolska mladina razveseljevala še naprej s takimi prireditvami!

RUPA

Čeprav pozno je vendar dobro, da se tudi mi oglasimo v »Demokraciji« in povemo, da smo za našo šolsko mladino priredili miklavževanje. Otroci so se zabavali, da jih je bilo lepo gledati.

Pa tudi božičnico smo priredili za šolsko mladež. Pri tej priliki ugotavljamo radodarnost naših ljudi iz Rupe in Peči, ki so za obdaritev otrok darovali pet tisoč lir poleg jajc, moke, orehov, jabolk in drugega. Goriško glavarstvo je prispevalo s pet tisoč lirami za božičnico.

S temi prispevki so lahko dobili vsi šolski otroci vsak svoje darilce.

Obetamo si, da bo leto 1952 srečno in zadovoljivo za vse naše občane, da ne bomo imeli nesreč in da bo letina bogata!

Važno za volivce

Opozarjamo vse volivne upravičence, ki so bili izpuščeni iz volivnega seznama, da imajo čas do 15. t. m. vložiti priziv na okrajno volivno komisijo. Vsakdo naj torej pregleda volivni imenik in vloži priziv, če ugotovi, da ga v imenik niso vpisali.

Božič

Je božič dan sprave, ljubezni;
je dan pozabljenja osvet in krivic,
dan strpnosti naše in bratstva,
ki solze naj briše z žalostnih lic.

Kot bratje praznujmo ta praznik.
Iz src naj ljubezen sovraštvo spodi.
Vsi združimo spet se rojaki . . .
Naj pesem božična v vseh srcih zveni.

Ljubi naš narod trpeči;
razkole pozabi in gnev med seboj!
Roke si ponudimo danes,
spet bratje in sestre — vsaj za nocoj!

Božič 1951 Tugomir

Slovenski mladini na STO-iu!

Sveže mladinske sile so v preteklosti s svojimi številnimi pobudami budile narodno zavest

V naši dolgoletni narodni zgodovini na Tržaškem je mladina igrala vedno pomembno vlogo. S svojo svežo silo, vedrim čelom in duhom, zavzetim za dobro, si je pridobila ugled in pomen v javnosti.

Le poglejmo malo, kaj so vse storili mladinci za časa naših očetov in dedov na vseh poljih. Ustanavljali so najrazličnejše mladinske organizacije na podeželju in v samem mestu, zbirali in bodrili mlade Slovence k delu za narodno stvar na kulturnem, socialnem in političnem poprišču. Cvetela so mladinska športna društva, množili so se mladinski pevski zbori in dramatični krožki po naši lepi Primorski. Središče mladinskega izživljanja sta bila telovadno društvo »SOKOL« in akademsko ferijalno društvo »BALKAN« s prostori v stavbi »NARODNEGA DOMA« v središču mesta. Med vso našo mladino je tedaj vladala zaupljivost, smisel za edinost in vera v boljšo bodočnost slovenske skupnost na teh tleh.

Prišla je prva svetovna vojna in za njo italijanska okupacija z vsemi krutimi posledicami, ki so vsem starejšim predobro znane. Fašistični rablji so zaprli ali zažgali narodne domove po vsej pokrajini in v samem Trstu ter tako odvzeli mladini shajališča, kjer se je vzgajala v svetlih izročilih naših prednikov, ki prebivajo na tej zemlji preko trinajst stoletij. Nastal je vihar. Začela se je doba zatiranja primorske mladine. Ona ni smela več izraziti javno svoje misli in v tujih učilnicah so jo vzgajali v sovraštvu do materinskega jezika in rodu. To preračunano nasiltsvo, storjeno slovenski mladini v Primorju, je rodilo tih odpor v vseh srcih, kajti namesto da bi mladinci napredovali vzporedno s svojimi brati v svobodni domovini ter s hitrim razvojem skušali dohiteti, kar so v preteklosti v svoji rasti zamudili, so tu bili prisiljeni na molk. Javno delovanje mladine, združeno v še vedno pomembni »MLADINSKI ZVEZI« je bilo prekrito in narodovo življenje je bilo polno trpljenja in bolečin.

V takem vzdušju so lahko zrastli samo veliki mučeniki, katerim tvorita Bazovica in proces leta 1941 dva neuničljiva spomenika, priče mladinskega poguma, ki se je stopnjeval vse do odkritega odpora proti narodnim zatiralcem v času druge svetovne vojne.

Niso se pa mogli v takem sovražnem vzdušju pokazati v luči javnega delovanja veliki mladi javni delavci, ki bi ob odprti tekmi dokazali svojo sposobnost za praktično izgrajevalno delo. Ali imamo danes tako mladino?

Tudi druga svetovna vojna ni uresničila vsega, kar je naša mladina sanjala. Tri slovenska obmejna središča, Trst, Gorica in Celovec, so ostala izven narodnih meja. Mladi Slovenec je pa v tem času doživel tudi marsikatero bridko razočaranje, pa naj pri tem gledamo na stanje v domovini ali na razmere v tujini. Ko smo vsi pričakovali, da bo vendar res prišla doba vstajenja našega trpečega rodu, na katero se je vsa naša mladina z navdušenjem pripravljala v vseh krajih, na poljih, v tovarnah, v šolah in tudi na bojnih poljanah, se je vtihotapil med nas internacionalni komunizem, ki nam je prerokoval boljše čase in vstajenje. Nastopal je sprva pod krinko dvoumnega narodnjaštva in nato z oznanjevanjem škodljivega izenačevanja z onim, ki nas je preganjal in narodno uničeval. Posledice tega krivega preroštva so vsakomur znane! Mladina je videla, kako nam je nepoklicanost nekaterih v novih za nas vsekakor vsaj nekoliko boljših okoliščinah zapravila še ono, kar nam je posreči še ostalo. In prav v tem času smo bili prav mi mladi Slovenci priča (in to mora biti v živ opomin!), kam zaide javno delovanje, če ne tudi narodnim koristim. Saj vendar plača končni obračun prav mladina!

Postopoma in vedno številneje se je razočarana slovenska mladina oddaljevala od vsakega delovanja, začela se je zapirati vase ter motriti in obsojati kričeče napake onih, katerim je bila vsaj na zunaj zaupala svojo rast in bodočnost. Postala je brezbrižna in tako tudi danes se ne zmeni za nobeno stvar; nič je več ne navdušuje, bi rekel marsikateri zaveden slovenski narodnjak, ko premišljuje o usodi naše mladine. In ta apatičnost in abstinenca se vsaj na splošno vleče in stopnjuje že leta in leta. Marsikdo si bo seveda vprašal, kje so razlogi te mladinske otopelosti. Kakor sem že prej omenil, težka odgovornost za to pade na raznarodovalno politiko in na komunizem, ki je zasužnil našo mladino v domovini in je preprečil sleherni svobodni razvoj in napredek, pri nas pa hotel napraviti iz nje udarno četo, da bi se polastil oblasti. Ko je pa videl, da ne more uspeti, vkljub prekanjenosti in zvitorepenju, je pognal slovensko mladino v brezbrižnost. Nujna posledica tega je utvara o neki apolitičnosti, ki vodi našo mladino v narodno mlačnost. Tej narodni mlačnosti se končno pridruži še godrnjanje in zabavljanje čez vse. To nedelo, ki pa je tudi neke vrste delo, ne služi mladinskim koristim, nasprotno, prinaša prav mladini mnogo težav in skrbi. Zato se ne smemo čuditi, če kdaj slišimo glas, posebno iz starejših ust, ki je morda nam mladim marsikdaj nevšečen, ki pa vendar nas opominja, da ne zaidemo vedno globlje in globlje v zablode in napake.

Iz mnogih starejših ust slišimo stalno besede: »Kaj je z našo mladino? Ali res samo dosti govori in malo dela? Ko bi bili mi mladi, bi bilo vse drugače....« Ni razloga, da bi vzeli to stvar tako splošno in naravnost obupali nad našo mladino.

So med mladimi tudi taki, ki mislijo, da so poklicani zato, da kritizirajo vse, kar storé drugi, svojega delovanja pa ne ocenjujejo s pravilnim merilom. Ko smo že pri tem vprašanju, vtaknimo svoj radovedni nos malo globlje, poglejmo, kaj delajo nekateri od teh mladincev. Povsod so; tja pa, kjer se bije boj za načela demokracije in narodnosti, le redkokdaj pogledajo. In prav iz vrst teh mladincev je izšlo pred časom škodljivo geslo o apolitičnosti in nadstrankarstvu. Med to mladino je tudi nekaj takih, ki se prečesto udejstvujejo v svojem mladinskem izživljanju brez trdnih idejnih osnov ter se zaradi tega dajo večkrat zapeljati na poti, ki ne bi smele usmerjati njihove dejavnosti. Ali lahko rečemo, da bi bila ta mladina kos velikemu poslanstvu bazoviških junakov in naših prednikov, ki so se odlikovali po svoji značajnosti in trdnosti?

Razrvane prilike današnjega časa pa tudi svetovni duševni nemir, ki meče svoje sence na nas, ne more dati naši mladini zadostnih zgledov, kako naj se odloči, v kaj naj veruje, kje je njena pot. Pomanjkanje idealov ali pa kratkovidnost je vzrok ogrevanja danes za to, jutri za ono. Kdor šele išče in tipa okrog sebe, pod vplivom velikokrat tujih uvoženih idej, bo težko našel pravo pot; našel jo bo le oni, ki je močan in značajen, ki se zaveda, da leži tudi na njegovih ramah prevažna naloga dala za narod, in ki bo v skladu s to zavestjo vzporedno usmerjal svoj korak.

Pogostokrat slišimo tudi, da nimamo tukajšnji mladi Slovenci danes ničesar, na kar bi bilo važno polagati pažnjo, misleč, bodo že rešili vse probleme starejši, ki znajo bolje, ki so bolj izkušeni, Res je; premalo se zanimamo mi mladi za prilike, v katerih živi naš narod; premalo poznamo in branimo njegovo hotenje, tegobe in potrebe. Mar ni žalostno, da v naših nekoč popolnoma slovenskih predmestjih propadajo narodne trdnjave, kakor so Sv. Ivan, Barkovlje itd..., prav tiste, ki so bile v bližnji nepozabni preteklosti prvoborilke in vzpodbuda vsem v obrambni borbi proti preračunanemu raznarodovanju?

Skrajni čas bi že bil, da bi se mladina začela v večji meri zanimati za pereče probleme današnjega časa!

Potrebno nam bi bilo zopet podrobno delo na vseh poljih, ki je že nekoč, kakor sem prej omenil, odlikovalo prav slovensko mladino na tržaških tleh.

Bežen pogled v našo mladinsko preteklost nam pokaže, kako je vsaka doba naše zgodovine našla v naši mladini sposobne izvrševalce svojih nalog. Kakor nam je l. 1848 prineslo naš narodni program, katerega je uspešno izgrajevalo, dopolnjevalo in ga v mnogih težkih okoliščinah uresničevalo nekoliko generacij, tako nam je naše narodno demokratsko gibanje komaj sto let pozneje (l. 1948) dalo v dediščino nov narodni program in ga položilo na granitne temelje *narodnosti, vere in demokracije* poroštvo nove dobe, ki prihaja.

Na tej poti in samo na tej se bo naša mladina znašla složna in edina in naši mladi javni delavci bodo dokazali s svojim pogumom in odločnostjo, da se zavedajo svojih dolžnosti v teh težkih trenutkih, ki jih preživlja naš narod.

Sveže mladinske sile so v preteklosti s svojimi številnimi pobudami budile narodno zavest. Našega mladinskega vzpona niso nikoli motile tuje ideologije in tesni predali različnih svetovnih nazorov, pač pa nas je vodila ena sama osnovna misel o narodnem obstanku, ki je družila v bratski ljubezni, slogi in razumevanju vso našo mladino.

Zato polagam na srce tebi, mladi slovenski kmet, steber slovenstva v tržaški okolici, ki veš, kako so tvoji dedje branili vedno naše narodne postojanke; tebi, mladi slovenski delavec, ki te borba za življenje in vsakdanji kruh ni odtujila slovenskemu jeziku in mišljenju; tebi, mladi slovenski izobraženec in dijak, ki hraniš vedno v sebi zavest, ponosno zavest, da si narodnjak; tebi, slovenski visokošolec, ki si najbolj odgovoren za usodo naše mladine: brani to našo dediščino, zastopaj odločno in pogumno povsod načela svobode in demokracije, da boš dosegel in presegel ono mesto v narodni skupnosti, ki si ga nekoč že imel!

m. V.

Predsmrtnica junaka Simona Kosa

Med vojno je izhajal v Kairu tednik »Bazovica«, ki so ga izdajali primorski Slovenci. Kot mesečna literarna priloga »Bazovice« je izhajala »Sotorska knjižnica« v založbi Jugoslovanskega odbora iz Italije.

V tretji številki iz l. 1942 je na strani 80 objavljena »Predsmrtnica Simona Kosa« z naslednjim uvodom uredništva:

»Na lanski sveti večer so laški razbojniki ustrelili pet slovenskih junakov: Viktorja Bobeka, Ivana Ivančiča, Ivana Vadnjala, Josipa Tomažiča in Simona Kosa. Na predvečer svoje junaške smrti je slovenski junak Simon Kos v svoji kletki spesnil ta-le izliv svoje plemenite duše in v preroških besedah popisal poznim slovenskim rodovom najtežji, ali obenem najslavnejši del njihove zgodovine. Njegova pesnitev se je po njegovi smrti razmnožila v tisoče in tisoče izvodih in skoro slednji slovenski vojak v italijanski vojski jo je nosil s seboj kot zadnjo oporoko slovenskega fanta-junaka.«

Navajamo sedaj nekaj najpomembnejših kitic iz Kosove »Predsmrtnice«:

Lansko leto na Tolminskem,
sredi naših lepih gor,
Nemškem Rutu zgodovinskem,
smo pripravljali upor.

Hitler je nekoč nalahko
zvedel tudi že za nas,
pa povedal kar na kratko:
»V Rajh imeti hočemo vas!«

Vse povsodi je zdaj vojna,
ker pač moda taka je;
pa je naša vas pokojna
slednjič prebudila se.

Pa smo neki dan seveda
vkup se zbrali na posvet;
besedo dala je beseda,
smo zvolili komite.

Za upor pa, strela božja,
je potreben municjon;
treba drugega orožja,
treba tudi je patron.

Ta problem pa prek' konfina
se je ugodno uredil;
pričala bo zgodovina,
ko bo zmagal Sir Churchill.

Neki dan pa kar nenadno
je med člane treščil glas;
prezident je šel na hladno,
prišli bodo še po nas.

Slabo rado se uresniči,
star pregovor govori.
Res dospeli so biriči
in odgnali pol vasi.

Na kvesturi nečloveško
so nas tepli kot živali;
mučili po srednjeveško
in poleg še zasram'vali.

Zdaj pa čaka nas obsodba,
ki bo v Rimu izrečena;
šele takrat naša zgodba
bo do konca dovršena.

Se bo luštno, le z nasmehom
Rutarji, res še veseli
tam pod Rejčevim orehom
zbrani bomo vsi sedeli.

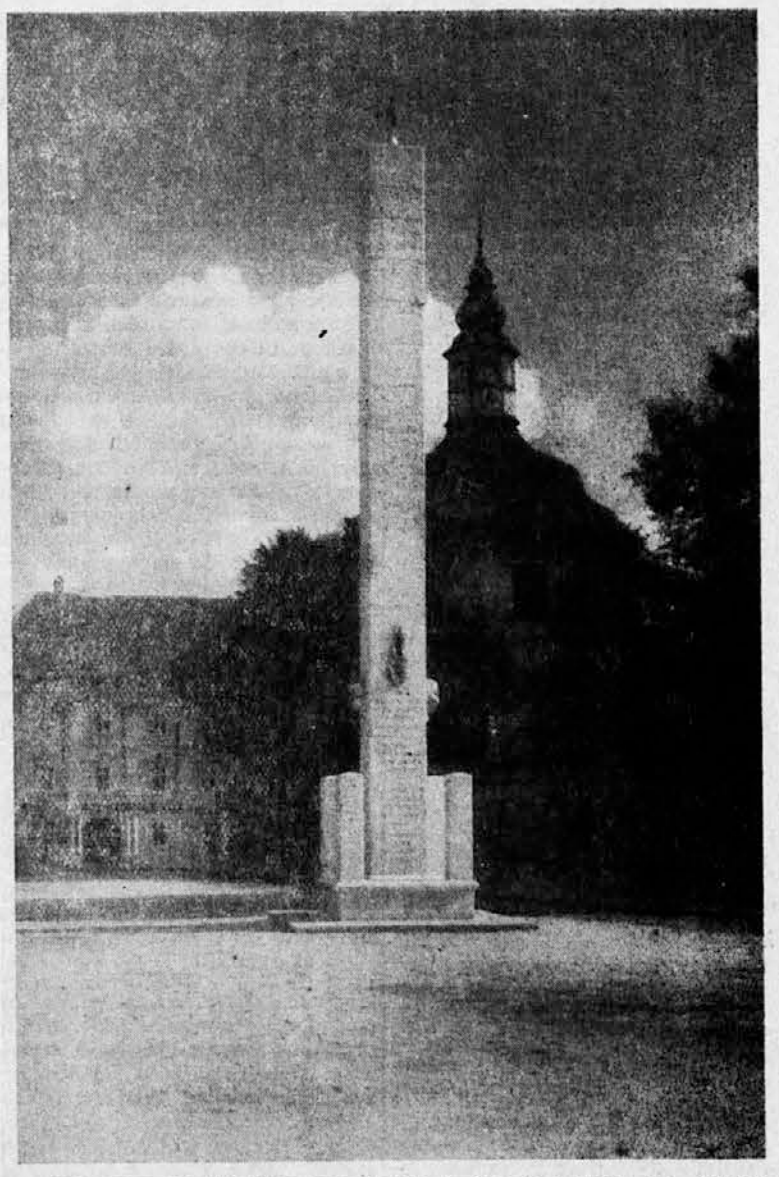

PLEČNIKOV SPOMENIK ILIRIJI OŽIVLJENI NA NAPOLEONOVEM TRGU V LJUBLJANI

Ilirija oživljena

Napoleon reče:
Ilirija vstan!
Vstaja, izdiha:
Kdo kliče na dan?

O vitez dobrotni,
kaj ti me budiš!
Daš roko mogočno,
me gori držiš.

Nazaj spet junake
kdo bode mi dal,
ki jih se spartanski
je vojvoda bal?

Od nekdaj snežniki
so najina last,
od tod se je naša
razlegala čast.

Duh stopa v Slovence
Napoleonov,
en zarod poganja
prerojen, ves nov.

Oprto eno roko
na Galijo imam,
ta drugo pa Grekam
prijazno podam.

Na Grecije čelu
Korinto stoji,
Ilirija v srcu
Evrope leži.

Korintu so rekli
helensko oko,
Ilirija prstan
Evropini bo.

Valentin Vodnik (1758-1819)

NJEGOŠ IN TRST

Ker proslavljajo letos vsi jugoslovanski narodi stoletnico smrti velikega črnogorskega vladike Petra II. Petrovića Njegoša, je prav, da se v Trstu spomnimo na dneve, ko je imelo naše mesto veliko čast, da se je seznanilo s tem izrednim možem.

Njegoš je prvič prišel v Trst 27. junija 1833, ko se je vozil v Petrograd, da bi bil tam posvečen za vladiko. V mestu se je zadržal dva dni ter obiskal tamkajšnjo srbsko šolo ter pravoslavno in grško cerkev. Sprejem, ki so mu ga priredili tam bivajoči Srbi in Črnogorci, je povzročil v avstrijskih krogih tako razburjenje, da so potem povsod povzeli potrebne ukrepe, da bi onemogočili vladiki stike z javnostjo.

Po treh letih je bil Njegoš spet v Trstu, vendar ta njegov prihod nima posebnega pomena. Velike važnosti pa je Njegošev obisk v Trstu l. 1844, kjer je ostal od 20. do 23. januarja. Tedaj ga je tržaški guverner, baron Stadion, sprejel na ukaz dunajske vlade z vsemi častmi.

Njemu v čast so pripravili sprejeme, pojedine, vojaško parado in večerno prireditev v »Velikem gledališču«.

Potovanje, prihod v mesto in obisk istega so navdahnili Njegošu odo »Tri dana u Triestu«. Za nas so posebno važni verzi, v katerih prikazuje pesnik sliko cvetočega mesta, kar je najboljši dokaz, kaj je pomenil Trst, ko je bil naravno izhodišče vsega slovanskega zaledja.

Zadnjič pa je Njegoš videl Trst 5. aprila istega leta, ko se je, po obiskih na Dunaju in v Benetkah, vkrcal na ladjo, da se vrne v Črno goro.

Slavko Bratina

Kako je bil Göring ujet

Po pripovedovanju udeleženca spisal in priredil V. B. Uršin

Dne 8. maja 1945 zjutraj se je pojavil v glavnem stanu 36. ameriške divizije, ki se je takrat nahajala v Kufsteinu, neki letalski major nemške vojske, ki je želel govoriti s poveljnikom divizije. Čeprav je major govoril angleško, sem bil poklican kot tolmač. Sestintrideseta divizija pešcev je pripadala sedmi armadi. Zadnje dni smo krepko podili nacije ter prekoračili avstrijsko mejo. Vedeli smo, da ne bomo več morali mnogo napredovati, kajti od juga se nam je že približevala peta armada, od katere nas je ločilo samo še nekaj desetin kilometrov. Vedeli smo tudi, da do nemške kapitulacije ne more več biti daleč in širili so se glasovi, da so se Nemci baje že podali. Zato nas ni prav nič iznenadilo, ko smo videli prihajati omenjenega nemškega majorja v avtu z razobešenimi belimi zastavami. Mislili smo, da hoče predati svoj bataljon. Toda silno smo bili presenečeni, ko je izjavil našemu poveljniku, generalnemu majorju Dahlquistu, da ga je poslal Hermann Goering z naročilom pripraviti njegovo kapitulacijo. Po skrbnem zasliševanju Goeringovega parlamentarca in natančnem pregledu njegovih listin, se je general Dahlquist prepričal, da pripoveduje major resnico. Ta je nato predlagal, da bi vodil nekaj ameriških častnikov na neki približno 30 km oddaljeni grad, kamor bo v teku dneva prišel tudi Goering, ki bi se potem z Amerikanci vrnil k svoji diviziji.

EKSPEDICIJA ZA »HERMANNA«

Za vodjo naše male ekspedicije je bil določen namestnik divizijskega poveljnika, brigadni general Stack, spremljal pa ga je stotnik Bond z vodom konjeniške izvidnice v lahkih oklopnih vozilih in jeepih. Jaz sem bil seveda zraven. Vsi smo bili oboroženi, kajti vojna še ni bila končana. Pred nami se je vozil Goeringov odposlanec, general in jaz sva bila v drugem avtomobilu, izvidnica pa nam je sledila.

Zadnje dni smo ujeli množico nemških višjih osebnosti, med njimi tudi generala Rundstedta. Zato nas ne bi bilo več mnogo presenetilo, če bi bili ujeli samega Hitlerja. Toda malo smo vendarle bili vznemirjeni ob misli, da se nam hoče Hermann Goering predati. Ker nikakor ne bi bili mogli konkurirati njegovi zbirki odlikovanj, si jih mi nismo pripeli.

Kmalu smo bili v Kitzbuehlu, kjer so bile naše predstraže. Ko smo zapuščali ameriško področje, so naše straže zaskrbljeno gledale za nami. Tudi mi smo čutili zaskrbljenost, kajti prav nič ni bilo gotovo, da nam ni nastavljena past. Samo hrepenenje ujeti rajhovskega maršala živega, nas je navdajala z drznostjo, da smo z našo majhno silo stopili na sovražnikovo področje. Bilo je toplo in sonce je sijalo na snežne vrhove. V dolini smo samo tu in tam še opazili sneg. Šumenje reke je bil edini glas, ki smo ga slišali. Ničesar nismo videli, kar bi spominjalo na vojno. Toda po nekaj kilometrih, na koncu doline, se je končala »zemlja nikogar« in zagledali smo prve nemške čete. Na cesti je bila skrbno kamuflirana strojnica, ki je bila naperjena v smeri proti nam. Ali je to konec naše vožnje? Ali bodo Nemci spoštovali belo zastavo? Mi smo že doživeli, da so SS-ovci, ne zmeneč se za njo, odprli ogenj. Toda vse je šlo gladko. Se predno smo prišli mimo postojanke, so nekateri nemški vojaki skočili pokoncu in nas strumno pozdravili. Videli smo, da je nemški major vse dobro uredil. Prešli smo linije, ne da bi nas bil kdo ustavil.

GRAD OB JEZERU

Ko smo prevozili 30 km, smo prispeli do starega grada, ki je stal na griču, odkoder je bil lep razgled na krasno jezero. Tu je torej bilo mesto našega sestanka, toda Goeringa še ni bilo. Major nam je pojasnil, da se mora rajhovski maršal poslužiti stranskih cest, da njegova vožnja ne bi bila opažena. Tega jutra je Goering zapustil mestece pri Berchtesgadenu, kamor se je bil umaknil po ameriškem bombardiranju Obersalzberga. Od takrat major nima novih vesti.

Izvidnico smo razporedili tako, da nas je lahko krila in nato smo vstopili v grad general, stotnik in jaz. Grad ni bil velik in vsekakor premajhen za luksuza vajenega Goeringa. Videti je bilo, da že več let ni bil obljuden. Pohištvo je bilo zastrto, slike s sten odstranjene, rolete na oknih spuščene in vsa hiša je smrdela po trohnobi. Sledili smo majorju v prostor, kjer je menda nekoč bila jedilnica. Ostali smo tu, major pa se je opravičil z izjavo, da gre poskušat poizvedeti preko telefona, kje se maršal nahaja.

Govorili nismo dosti; vsakdo je bil zatopljen v svoje misli. Bili smo v čudnem položaju 30 km globoko na sovražnikovem ozemlju. Čeprav smo vedeli, da bi bil vsak prepad na nas maščevan, je to vendarle bila slaba tolažba. Dve uri sta že minuli, a major se še vedno ni vrnil.

SS-OVCI PROTI LETALCEM

Napravili smo obhod v svrho nadziranja straž ter se zopet vrnili v našo sobo. Nekaj minut pozneje nam je sluga prinesel kosilo. Bilo je že ob treh popoldne, toda Goeringa še vedno ni bilo na spregled. Končno se je zopet pojavil major. Izgledal je zaskrbljen in to nas je pomirilo. Bili smo popolnoma prepričani, da je pošten. Pripovedoval nam je, da mu ni uspelo dobiti zveze z nobenim od krajev, skozi katere bi bil moral Goering potovati. Možno je, da je zgrešil pot, vendar ne izključuje še večje nevarnosti. SS-ovci so že pred dnevi prejeli osebno od Hitlerja podpisano povelje ustreliti Goeringa. Medtem, ko so bili SS-ovci na preži, da jim maršal ne bi pobegnil, so bili letalci še vedno pripravljeni braniti ga. Vendar to niso bile edine majorjeve skrbi. Morala nemških vojakov je bila v teh dneh zatona rjavih bogov že tako omajana, da njihov napad na Goeringov avtomobil ne bi bil izključen.

Ni nam preostajalo drugega kot čakati. Sedaj pa so nam SS-ovci poskrbeli za majhno spremembo. Naše straže so pripeljale v sobo dva častnika: nekega polkovnika in nekega majorja zloglasne Florian-Geyer SS-divizije. Oba sta bila vinjena in zelo zgovorna. Obžalovala sta sebe in tretji rajh. Spraševala sta nas, kaj se jima bo zgodilo. Seveda sta nam hotela dokazati, da nista zagrešila nikdar nič kaznivega, toda iz vsake njune besede je bilo razbrati njuno krivdo. Mi jima na vprašanja nismo odgovarjali in tudi nismo poskušali z njima debatirati. Ko pa sta predlagala, da naj bi se mi Amerikanci in Angleži zvezali z nemško vojsko proti Rusom, se je general Stack razjezil in jima ukazal zapustiti našo sobo. Pozneje smo slišali, da sta bila ta dva častnika s pol ducata svojih pajdašev vse, kar je še bilo preostalo od Florian-Geyer SS-divizije potem, ko je bila na vzhodnem bojišču razbita.

(Konec prihodnjič)

Tito bi padel z oblasti

TAKO SODI AMERIKANEC KI JE OBISKAL FLRJ

če bi ljudstvo dobilo svobodo

EDMUND STEVENS, dopisnik uglednega ameriškega lista »Christian Science Monitor«, je potoval po Jugoslaviji, da bi pregledal in proučil razmere v tej državi, ki ga je zelo zanimala prav zato, ker je, kakor on sam pravi, »po svojem gospodarstvu komunistična, a po svoji zunanji politiki poluradni zaveznik Zapada«. V dopisih svojemu listu je nanizal precej zanimivih slik o življenju v Jugoslaviji. O nekaterih njegovih trditvah bi morali dvomiti, neke so celo na prvi pogled precej netočne, a veliko jih je resničnih in točnih. Poglejmo le nekaj izvlečkov:

V dopisu z dne 12. oktobra popisuje famozne titovske »reforme v smeri demokracije«. Posebno mnogo se peča s tistim delom »demokracije«, ki naj bi vrnila ljudem osebno svobodo in politične pravice. Kar je v tem ožiru dognal in napisal, je porazno za Titov režim. Takole zaključuje svoja razpravljanja in opazovanja:

»Tito sam priznava, da sta svoboda in demokracija zelo omejeni v njegovi državi. On sam pravi, da večje svobode ne sme dati, ker bi v tistem trenutku odletel z oblasti. Tega seveda noče.

Ko je Tito odgovarjal na predloge Zapada, da naj zapusti in zavrže sovjetski vzor enopartijskega sistema, je Tito dejal: „Mi pravimo, da tisti, ki predlagajo za nas zapadno demokracijo z več strankami, ne poznajo naše države in ne vedo, da bi takoj razpadla, če bi dovolili več strank. Mi pravimo tem zapadnjakom, da se motijo, če mislijo, da demokracija živi samo tam, kjer je več strank. Saj koncem koncev tudi v njihovih demokracijah nikomur ni dovoljeno govoriti proti vladi. Demokracija ni stvar dekretiranja, je stvar zavednosti državljanov. Čim več bo zavednosti pri nas in čim manj bo nasprotnikov socializma, tem več bo demokracije..." Takale utemeljitev zelo spominja na znano besedno igro, ki jo uporabljajo Sovjeti, ko v svoji propagandi trdijo, da je njihov režim najsvobodoljubnejši in najbolj demokratski na svetu.

Je vendarle nekaj razlike med komunisti v Rusiji in Jugoslaviji. Medtem ko v Sovjetski zvezi večina članov stranke sprejema vse ukaze kar na slepo, kot dogme, so se jugoslovanskim komunistom odprle oči ali pa so jim padle luskine z oči. Oni vidijo. Ali nesramno in odkrito povedo, da bi uvedba demokracije zrušila sedanji režim, ker je ogromna večina ljudstva proti njemu.«

Siromaščina uradniške družine

Isti dopisnik opisuje v članku z dne 10. oktobra težko življenje uradniške družine. Pripominja pa, da je ta družina še med tistimi srečnimi petimi milijoni jugoslovanskih državljanov, ki dobivajo bone in civilske nakaznice, dočim 11 milijonov ljudi mora v Jugoslaviji živeti brez teh ugodnosti. Potem nadaljuje:

»Cene, ki jih odreja vlada, so mnogo nižje kot cene na trgu. Za kruh je odrejena cena po 5 dinarjev za kilogram, na svobodnem trgu pa je cena 70 dinarjev. Druga glavna živila imajo v svobodni prodaji te-le cene: meso, ki ga je sploh za vsak denar težko dobiti, je po 300 do 500 dinarjev kilogram, olivno olje in maslo je po 600 do 800 dinarjev liter oziroma kilogram, mast po 400 dinarjev kilogram, krompir po 60 dinarjev kg, fižol po 140 din kg, moka po 160 din kg, jajca po 10 do 15 dinarjev kos.

Uradna vrednost dinarja je še vedno 50 dinarjev za dolar. Ta cena je popolnoma umetna in se bo verjetno morala kmalu spremeniti. Dejanska vrednost dolarja je nad 500 dinarjev.

(Op. ur.: Dopisnik je imel prav. Jugoslovanska vlada je medtem že znižala tečaj dinarja.)

Moj znanec, uradnik, ima 5.000 dinarjev mesečne plače. Ta plača je razmeroma visoka. On prejema okoli 1.050 din v bonih za prehrano za sebe, okoli 550 din v bonih za ženo in 750 din v bonih za prehrano otroka.

Njegova žena je zelo spretna gospodinja in uspešno, dasi skromno prehranjuje svojo rodbino. Pohvalila se je, da koncem meseca ne ostane nikoli brez bonov. To je velik uspeh. Samo ob prav izrednih priložnostih, zelo redko, si žena in mož dovolita, da gresta v restavracijo. Tam velja obed za dva preko 1.000 dinarjev, odnosno 200 din, če se plača z boni.

Družina mojega znanca ima najvišjo kvoto nakaznic za obleko in obutev. Imajo industrijske bone. Vendar cela družina dobi komaj toliko nakaznic, da morejo kupiti na leto 2 para čevljev zelo slabe kvalitete ali pa tri moške srajce. Za vsa druga oblačila morajo plačati polno tržno ceno, ker nakaznic za kaj drugega ni. Moška obleka stane 14.000 dinarjev in več, ženska enostavna obleka iz enega kosa pa 5.000 dinarjev. Zato ni čuda, da vse, kar žena mojega znanca prihrani in priskopari, gre za obleko in da mora še dodati vse tisto, kar sama posebe zasluži, ko poučuje francoščino, kar ji donaša po 2.000 do 3.000 dinarjev mesečno.

Ko sem bil zadnjič pri družini svojega znanca, so se pogovarjali o izletu v Dubrovnik. Ugotovili pa so, da bi morali za tak izlet prodati ali svoj radijski aparat ali pa družinski bicikelj. Niso se mogli odločiti, kaj bi žrtvovali. To sta zadnja dva kosa opreme, ki bi jih ta družina v stiski še mogla prodati. Tekom zadnjih let so prodali vse drugo, ker so poprej imeli: srebrnino, porcelan, stensko uro, klavir, vse komade pohištva, ki niso za vsakdanje življenje neobhodno potrebni. In vsi so v en glas govorili, kako so bili srečni, da so mogli kaj odprodati. Strahovito so trpeli in stradali in še trpe in stradajo družine, ki niso imele kaj na prodaj.

Radoveden sem spraševal svojega znanca in njegovo ženo, kdo je imel denar, da je kupoval vse te stvari, ki so jih imovitejši ljudje prodajali. Gospa mi je povedala, da je bilo vedno dovolj kupcev. Skoro vse, kar je prodala družina mojega znanca, je prišlo koncem koncev v sosedno stanovanje. Tam namreč sedaj stanuje visoki uradnik Titove tajne policije UDBE in njegova družina. Taki ljudje so bili kupci za klavirje, stenske ure in dragocenosti.«

Sveta Ciril in Metod

predhodnika boljševizma?

Apostola Ciril in Metod sta torej bila predhodnika boljševiške revolucije. To izgleda sicer mogoče naravnost groteskno, toda sovjetska propaganda se ne ustavi niti pred smešnostjo. Ta propaganda je bedasta za nas, ni pa za tiste, ki živijo za železno zaveso, kjer lahko radijska ali tiskovna propaganda — določena za notranjost dežele — nekaznjivo meji na smešnost; množice vzhodne Evrope, dnevno izpostavljene metodičnemu posurovljevanju, nimajo več čuta za humorizem in mirno sprejemajo vse paradokse in laži; s katerimi jih stalno obsipljajo boljševiška oblastva.

Vsako leto proslavlja Bolgarija svečano narodni praznik obletnice iznajdbe cirilice. Apostola Ciril in Metod iz Soluna sta izumila leta 855 abecedo, ki se je kasneje imenovala cirilica; za podlago sta vzela grško abecedo in nato pisala v svojem jeziku molitve in svete spise. Njun jezik je bila stara bolgarščina. Sedanja sovjetska propaganda se pa skrbno izogiba označitvi narodnosti apostolov in uporablja samo besedo »slovanski«, ki obsega po svojem pomenu tudi ruski narod.

Popolnoma molči seveda propaganda o tem, da je bil proslavljeni izumitelj abecede razširjevalec in apostol krščanske vere; komunistična propaganda ga skuša celo prikazati kot simbol opozicije, ne samo proti katoliški rimski cerkvi, ampak tudi proti bizantinski, ki je tudi krščanska. Po komunistični uradni razlagi so bile v Evropi IX. stoletja tri različne skupine: »Rimsko-katoliška, fevdalna in popolnoma trinoška, dalje pravoslavna-bizantinska, polufevdalna in delno despotska in končno tretja skupina poganskih slovanskih narodov, ki so živeli patriarhalno brez despotskih poglavarjev, brez suženjstva, brez politike in brez vere.« Kot vidimo, je torej bilo življenje slovanskih narodov v tistem času zelo idilično, ko ga je spremenil prihod krščanske vere in zahodne civilizacije. Po pripovedovanju komunističnih znanstvenikov obstoja zgodovina Evrope iz neprestanih bojev, v katerih so skušali katoliški in bizantinski »imperialisti«, fevdalci, papeži in cesarji podjarmiti svobodne slovanske zemlje in zasužnjiti demokratske narode, ki so tam prebivali. Ti so pa nudili močan materialni in duhovni odpor, ki je prišel do izraza v iznajdbi slovanske pisave, katera je pomagala ohraniti tisto duhovno neodvisnost, ki je značilna za razne narode vzhodne Evrope. Ta zamisel marksističnih »zgodovinarjev« je precej duhovita, vendar tudi precej izumetničena, saj sta apostola ravno širila krščansko kulturo po vzhodu in gotovo nista skušala razbiti obstoječih vezi med krščanstvom in slovanskimi narodi. Boj se je zaključil z zmago Slovanov — kot trdijo komunistični »zgodovinarji« — ki so potem »osvobodili zahodne narode verig katoliške cerkve«, kot zatrjuje neki časnikar v nekem sovjetskem časopisu, ne da bi seveda pojasnil, kje in kako naj bi se dogodila taka edinstvena stvar.

Komunistični tisk proslavlja iznajdbo cirilice v političnem smislu, češ da ni to ničesar drugega kot znak sovjetske zamisli sveta, ki se je mnogo kasneje pojavila v oktobrski revoluciji. Izumitelja abecede, Ciril in Metod, sta bila torej izraz tega revolucijskega duha. Menda ni treba dokazovati bedastoče in smešnosti take trditve, pa čeprav imajo to za železno zaveso zdaj že za »zgodovinsko resnico«.

Da odtehta ogromno važnost navedenih »dveh Slovanov«, ki kljub vsemu gotovo nista bila Rusa, posveča komunistični tisk mnogo prostora kulturnim dobrinam, ki jih je bil bolgarski narod deležen od Rusije od XV. stoletja dalje v enaki obilici, kot je Rusija seznanjala Bolgarijo tudi s socialnimi, političnimi in umetniškimi pojmi.

Vendar niso sovjetski znanstveniki s preveliko naklonjenostjo sprejeli vseh teh izumetničenih zaključkov, temveč so hoteli nekaj drugega. Tudi jih nista zadovoljila hvala jezikoslovne teorije genialnega Stalina v zvezi z delom Cirila in Metoda in tudi ne ponos Bolgarov, ko so videli natisnjena v svojem jeziku dela Lenina in Stalina. Mrzlično so iskali lek, ki naj pribori sovjetskemu narodu tudi to prvenstvo.

In napor sovjetskih znanstvenikov resnično ni bil zaman. Tako smo izvedeli za presenetljivo zgodovinsko odkritje. Sovjetska zveza domovina vseh izumov, je od zdaj dalje tudi domovina cirilice. Tako so ugotovili sovjetski znanstveniki v članku, ki je izšel 23. maja v v članku, ki je izšel v reviji »Izgrev«. »Ciril je svojo abecedo je bil pisan izvod evangelija, ki ga je našel leta 859 na Krimu« — tako piše časopis.

S tem neizpodbitnim pravorekom se uvršča ubogi Ciril tako v vrsto Flemingov, Marconijev, Stephensonov in vseh drugih nizkotnih plagiatorjev odkritij in iznajdb sovjetskega odnosno ruskega genija.

Dobra knjiga najlepši dar!

»Slovenska lirska pesem« V. Beličiča, cena 400 lir;

»Jutro brez sonca« I. Jonteza, cena 600 lir;

»Brezdomci« F. Bükviča, cena 800 lir;

»Krst pri Savici« F. Prešerna, cena 200 lir;

»Zgodovinski razvoj narodnostnega stanja v Trstu«, B. Čoklja, brošura, cena 60 lir.

Vse te knjige dobite pri upravi »Demokracije« v ul. S. Anastasio 1-c.

Muke in težave leta 1951 onstran železne zavese

Za države, v katerih gospodarijo komunisti, je bilo leto 1951 nadvse nesrečno; upori, represalije, čistke, množične deportacije in druge akcije, ki so značilne za teroristični sovjetski sistem, so se vrstile mesec za mescem v posameznih deželah onstran zavese.

V Kitajski se je poljedelska proizvodnja zmanjšala kljub tako imenovani agrarni reformi in množičnim usmrtitvam kmečkih posestnikov, zaradi česar grozi državi velika lakota. Vesti ob koncu leta govorijo o naraščajočem ohlajevanju v odnošajih med Pekingom in Moskvo.

V sovjetski coni Nemčije so spremenili smrtno kazen, na katero so obsodili 18 let starega mladeniča, na 15 let ječe zaradi vala nezadovoljstva, ki se je dvignil v prebivalstvu. Radio je poročal milijonom Nemcem besede tega mladeniča: *»Raje je izvolil smrt kot življenje brez svobode.«*

V vzhodnem delu Berlina so komunisti organizirali v preteklem avgustu svetovni festival mladine in pri tej priliki je več kot polovica udeležencev hotela obiskati zahodni del mesta in se tako osebno prepričati o življenju v zahodnem svetu. Stotine mladeničev so prosile zahodna oblastva za zatočišče kljub komunističnim represalijam. Pred kratkim je iskal svobodo na Zahodu podpolkovnik Fedja Astrahov, poveljnik proizvodnje urana v Vzhodni Nemčiji in nagrajenec Stalinove nagrade. V zadnjem času so Sovjeti uvedli cenzuro na vse komunikacije, zlasti tudi na zasebne, na področju, ki ga upravljajo.

Iz Češkoslovaške se je nadaljeval dotok beguncev; znan je hrupen beg dveh železničarjev, ki sta prišla na Zahod s celim potniškim vlakom. Češkoslovaška komunistična oblastva priznavajo same popoln neuspeh vladnih načrtov za izkop premoga, na političnem področju pa je zaznamovati padec glavnega tajnika češkoslovaške komunistične stranke Rudolfa Slanskija.

Na Poljskem so objavili 31. oktobra aretacijo bivšega namestnika ministrskega predsednika Gomulke in štirih drugih vladnih funkcionarjev. Racionirali so znova meso, kar upravičujejo oblastva s potrebo oskrbe z mesom za določene priviligirane razrede, kot so policijski agenti, industrijski ravnatelji, rudarji in člani oboroženih sil. V Stettinu je prišlo do prve večje protisovjetske demonstracije po koncu vojne. Ubili so pijanega sovjetskega majorja, ki je ustrelil pet Poljakov in več poljskih stražnikov. Takrat so aretirali okoli 200 ljudi.

Na Madžarskem so deportirali iz Budimpešte in drugih mest tisoče ljudi, kar so kasneje ustavili za dva meseca zaradi vala samomorov in zaradi škandaliziranja vsega sveta; po novejših vesteh pa se deportacije zdaj znova nadaljujejo. Budimpeštanska vlada je izjavila, da so deportirali samo 4000 članov bivšega vladajočega razreda, verodostojni viri pa poročajo, da prekaša število deportirancev 60 tisoč ljudi in da so deportirali tudi cele rodbine, med katerimi tudi starce, bolnike in otroke. Preteklega 28. junija so obsodili na 15 let ječe nadškofa Groesza, naslednika kardinala Mindsentyja, ki so ga obtožili vohunstva, črne borze in zarote proti komunistični vladi. Tudi Madžarska je trpela zaradi inflacije, cene so se kljub vladnim ukrepom povečale za 60 do 100 odstotkov.

V Romuniji in Bolgariji so se pojavile partizanske skupine, ki so v preteklem aprilu porušile razne komunikacijske zveze in se spustile v odprte bitke s komunističnimi silami.

Tudi iz Ukrajine, Georgije in drugih sovjetskih obmejnih ozemelj prihajajo vesti o uporih in pasivni rezistenci in Moskva je morala v tistih področjih ojačiti vojaške posadke.

Mednarodna komisija pravnikov, ki se je zbrala v Bruslju, je poslušala izpovedbe bivših internirancev v sovjetskih koncentracijskih taboriščih in končno prišla do zaključka, da je zatiranje posameznika v sovjetskih taboriščih enako kot pod nacističnim režimom. Računajo, da je v sovjetskih delovnih taboriščih 15 do 25 milijonov ljudi in da so Sovjeti aretirali 17 odst. letonskega in litvanskega prebivalstva ter deportirali v Rusijo 60.000 Litvancev. Sovjetska oblastva na Dunaju so dokazala, kako zelo so jih zadele debate o delovnih taboriščih v komunističnih deželah, s tem da so zaplenile tisoče knjig, ki jih je o tem predmetu izdala Ameriška zveza dela. Zaplenjene knjige so imele zemljevide s kraji sovjetskih koncentracijskih taborišč in s približnim številom ujetnikov v teh taboriščih.

Osvobodilna gibanja

(Zygmunt Nagórski Jr.: Liberation Movement in Exile. The Journal of Central European Affairs, University of Colorado, Boulder and Denver, Colo. U.S.A.)

V prvem delu svojega članka o osvobodilnih gibanjih v emigraciji, kjer govori o narodnostnih skupinah, pravi g. Nagórski o jugoslovanski emigraciji takole: »Podoben problem (t. j., kakor Čehoslovaki), toda mnogo resnejši, imajo Jugoslovani. Poleg Jugoslovanskega komiteja v Londonu, ki nadaljuje politiko medvojne jugosl. vlade v Londonu, imamo še druge, ki predstavljajo politiko razkrajanja v avtonomne republike Slovenije, Srbije in Hrvatske. Srbi imajo zvezo svojih političnih strank v Parizu. Hrvaška skupina je aktivna v Argentini, kjer se zbira okrog glasila »Hrvatska«. Neorganizirani Slovenci so pripravljeni sodelovati z drugimi, če se bodo uspeli Hrvatje in Srbi zbližati. Z narodnim voditeljem Vladkom Mačkom, ki je voditelj Hrvatske seljačke stranke in tudi član Mednarodne kmečke unije, se vse tri skupine skušajo zediniti vsaj v začasno enoto. Ta enotnost utegne postati resnica, če se bodo obnesli razgovori, ki jih vodijo v tem smislu Maček in Srbi.«

V drugem delu svojega članka kjer piše g. Nagórski o kulturni in vzgojni dejavnosti vzhodnoevropskih beguncev, ne omenja slovenskih kakor tudi ne drugih jugoslovanskih beguncev, izvzemši Bolgare. V odstavkih, kjer je govora o »Mednarodni kmečki uniji«, slišimo, da sta to unijo v svoji prvotni izdaji, ki je bila znana tudi pod imenom »Zelena internacionala«, ustanovila l. 1921 bolgarski kmečki voditelj Stambolijski in tedanji predsednik poljske kmečke stranke Vincenc Witoš. S prihodom sedanjega voditelja kmečke stranke Bolgarije Georgija Dimitrova v emigracijo se je ta »Zelena internacionala« poživila. Poskusi njene aktualizacije pa sežejo tudi v medvojni čas, v London in pozneje v Washington. Dne 4. julija 1947 je izdala ista organizacija z novim imenom »Mednarodna kmečka unija« svojo deklaracijo. G. Dimitrov jo je označil za »plod skupne usode in prizadevanj kmečkega ljudstva, ki so v vseh deželah za železno zaveso žrtve terorja in socialnih krivic«. Med voditelji, ki jih omenja v tem članku, stoje imena: Georgij Dimitrov (Bolgarija) Mikolajczyk (Poljska), Nagy (Ogrska), Maček (Hrvatska), Gavrilović (Srbija), Buzesti (Romunija).

Medtem so, kakor pravita članek, ustanovili v emigraciji tudi dve strokovni uniji, in sicer »Strokovno zvezo«, ki vključuje predstavnike šestih držav za železno zaveso, in »Mednarodno zvezo svobodnih novinarjev vzhodne Evrope, Baltika in Balkana«. Ti dve organizaciji sta imeli svoje prve kongrese l. 1948 in 1949 v Parizu in Londonu. Kongresa »Novinarske zveze« so se udeležili pisatelji in novinarji iz 13 evropskih držav. Sedaj ima »Novinarska zveza« *(»International Federation of free Journalists of Eastern Europe, Baltic and Balkans«)* svoje lokalne organizacije v U.S.A., Franciji, Nemčiji, Italiji in Svedski. »Novinarska zveza« vzdržuje tudi lastno agencijo »Evropski svobodni tisk«, katera se bavi predvsem z razširjanjem in komentiranjem novic iz vzhodne Evrope. Temu gibanju se začeli približevati v neki meri tudi španski republikanski emigranti. Plod tega zbližanja je »Liberalna internacionala«, ki ji predseduje Španec Salvador de Madariaga in ki je l. 1949 objavil v Londonu, na Angleškem, svojo resolucijo, kjer beremo: »Vsa Evropa je v nevarnosti, da izgubi svojo svobodo, če le ena sama država (iz Evrope) to svobodo zanika.«

Članek poudarja, da so vsa ta gibanja dobila svoje pravo torišče in obetajoči razmah šele v zadnjem času, ko so Združene ameriške države domala vsem emigrantskim osebnostim preskrbele vizume za v to deželo. Organizacija odbora za »Svobodno Evropo« (NCFE) pa je vse te predstavnike vzhodnoevropskih dežel vpeljala v raznotero delo za osvoboditev. Odbor za svobodno Evropo se je razvil mnogo nagleje, kakor bi utegnil kdo predvidevati. Uspešnost tega gibanja učvrstvujeta zlasti tri sorodne postojanke tega gibanja, »Radio Free Europe«, »Srednjeevropski študijski center« in Univerza Svobodne Evrope v Frankfurtu. »Radio Free Europe« je začel s svojimi rednimi oddajami v avgustu 1950 in dopolnjuje kot privatna, neuradna oddajna postaja že znano postajo »The Voice of America«. Na Univerzi Svobodne Evrope pa je bilo to jesen odprto prvo akademsko leto.

P. D. S.

Srečen božič na Madžarskem

Pomislite, kako so brihtni boljševiški Madžari, kakor nam jih predstavlja A. K. v »Delu«: Najprej so uvedli racioniranje živil, postavili dvojni sistem cen (blokiranih in svobodnih — sami sovjetski izumi!). No sedaj so pa to vse ukinili — prešli tako rekoč na linijo reakcije, kakor se temu pravi v boljševiški dialektiki in sedaj se je »veselo razpoloženje državljanov še povečalo«. (Ubogi nezgrajeni kominformistični šolarček, spet mu bodo pošteno navili ušesa, kakor ob priliki preplankovanja iz knjige »Die geheime Front«.)

Pomislite nadalje, da se danes dobi na Madžarskem mast, maslo, perutnina, svinjina, goveje in telečje meso: to v deželi, ki je s temi dobrotami krmila pred vojno vso Srednjo Evropo, ki pa je seveda neznansko manjša od Sovjetske zveze in zato je to pravi čudež!

Pomislite nadalje, da so v Budimpešti otroci navalili na slaščičarne, »ki jih prav gotovo ne manjka v Budimpešti«. Pri nas pa je tako pomanjkanje, da je moral A. K. v Budimpešto, če si je hotel za praznike privoščiti eno samo kremo. Res pravi škandal za tržaške slaščičarje! Samo nad kinematografi se madžarski romar pritožuje. Brez predbežbe (seveda s PK legitimacijo) sploh ne dobiš prostora. Pa bi vendar povabili nekaj madžarskih komunistov v Kino ob morju, kjer je prostora na pretek.

Da pa so »brihtni« madžarski boljševiki izredno spretni zračni gusarji, ki prodajajo uplenjene ameriške pilote po 30.000 dolarjev za glavo, tega A. K. seveda ni zapisal. Verjetno mu tudi niso pojasnili rdečih magnatskih načel, ki pravijo, da je resničen vohun samo tisti, ki ne zmore 30.000 dolarjev.

NOVO LETO ob Jadranskem morju

Nebò nad morjem sinje:
zima ob Jadranu;
in jezer modrih soj v Korotanu,
na Krasu trepeta v burji brinje.

Vrtòvi v lovoru in rožmarinu,
kaj snuje moja Nabrežina?
In Sveti Križ — odkod še bolečina,
kaj misli Mlada Vida v Devinu?

Vrtòvi kraški in sohòte,
slovenska sela bela,
duh Srečka Kosovela
in Repatica sred pustote.

Odrešenik živi med nami,
slavi Ga našega morja iskrenje,
zanj zeleni lovor, zakoreninilo se brinje
do Jadrana, dehtijo borovi balzami.

V duši nosimo slovensko pesem sveto.
Naj vrnejo se dobri časi,
beseda naša vzcveti, rasi...!
Slovenkam in Slovencem srečno novo leto!

ZEMIDRAG

Iz zapuščine Antona Novačana

Ivici Nazor-jevi za rojstni dan

Rasti kot travica,
cveti ko rožica,
Ti, ljuba Ivica,
svetla čebelica,
Bogec in očka tvoj
bodi s teboj!

Kadar se snidemo,
spet se razidemo,
takšni smo mi ljudje,
cesta široka je,
vije se v nedogled,
zbriše nam vsako sled —
trn in cvet...

Srečna Ti bodi pot
vedno in vsepovsod —
Bogec in Angel Tvoj
so s Teboj, so s Teboj!

Vošči za rojstni dan
sosed Tvoj — Novačan!

Trst, dne 29. avgusta 1947

VESTI s TRŽAŠKEGA

To naj bo odgovor?

Klavrne politike nihče ne more rešiti pred klavrnim koncem

Pretekli petek je objavil »Primorski dnevnik« na uvodnem mestu članek Branka Babiča z naslovom »Naš odgovor«. V omenjenem članku komentira Branko Babič sklep Slovenske demokratske zveze, ki se je izrekla proti vsakemu organiziranemu sodelovanju s katero koli komunistično ali sopotniško organizacijo.

Kakor izgleda, boli Branka Babiča najbolj očitek, da je njegova stranka odgovorna za sedanji položaj Slovencev na Tržaškem, ker je leta 1945 odrekla svoje sodelovanje z Zavezniško vojaško upravo. Razlogi, ki jih navaja g. Babič v podporo svojega opravičila, ne bodo pač nikogar prepričali in naš narod ima o tem svoje točno in pravilno mnenje.

Babič pravi: »Kakšen je bil rezultat tega boja, je danes vsem znano. Da ni bil boljši za nas, ni naša krivda.« Ja, čigava pa vendar, g. Babič? Saj nismo politični otroci: v politiki je treba pravilno vrednotiti okoliščine, nasprotne sile in kdor se ureže, nosi posledice! Politika ni polje za sentimentalnosti! Pravite, da niste mogli sodelovati z Zavezniško vojaško upravo, ker ni bila usoda tega ozemlja še določena. Lepo, toda nepolitično! Tudi za Italijane ni bila usoda tega ozemlja še določena, tudi danes je zanje še nejasna in vendar sodelujejo. S kakšnim uspehom in kakšnimi rezultati pa prav dobro vidimo. Kaj bi si metali pesek v oči? Ali je to sodelovanje morda preprečilo Italijanom, da se ne bi zavzemali za svoje pravice? Nasprotno, prav vsi čutimo, kako spretno znajo izkoriščati svoj monopolni položaj, katerega jim je darovala leta 1945 prav Vaša stranka, g. Babič! Lahko trdimo, da tržaški Italijani sploh nikdar ne bi imeli takih uspehov, če ne bi imeli darovanega monopola na sodelovanje. Saj ste to pogostoma tudi sami priznali v svojih govorih. Kako si torej upate sedaj govoriti, kakor da ta abstinenca do sodelovanja z Zavezniško vojaško upravo ni bila napaka?

V svojih nadaljnih izvajanjih pravi g. Babič, da bi itak stvari šle svojo pot, kajti Zavezniška vojaška uprava ima pač svojo politiko. Če bi Zavezniška vojaška uprava mislila drugače, potem bi pač že dala delež na oblasti vsaj nam, protikomunističnim Slovencem. Tega pa ni storila.

Toda tudi na te besede mu ne moremo pritrditi. Nihče ne more reči, da ni vsaj deloma, če ne vsa, sedanja politika ZVU v tesni vzročni zvezi prav z dejstvom, da ima samo italijanske svetovalce in da traja to stanje že pet let. Kar se tiče pa kasnejših možnosti, ki naj bi jih mi imeli, a je Zavezniška vojaška uprava zanje gluha, pa naj odgovori namesto naše malenkosti g. Babiču kar g. Bismarck, ki je bil gotovo velik politik, morda celo večji kakor naši tržaški titovski rasi.

Bismarck pravi: »V politiki je treba čakati trenutek. Samo enkrat gre Kristus skozi vas in takrat ga je treba spoznati, dotakniti se njegovega plašča in vse je dobro. Če se ta trenutek zamudi, pa je vse zastonj!« Tako je bilo tudi za nas Slovence v Trstu. Ugoden trenutek je bil leta 1945 in kar je bilo takrat zamujeno, se ne bo zlepa nadoknadilo. Ko smo toliko premagali totalitarni tržaški komunistični teror, da smo se lahko pojavili na politični pozornici, takrat je bilo že prepozno. Leta 1945 pa so bili s slovenske strani na tem odru samo titovci in zato nosijo samo oni vso odgovornost. Mislimo, da ni dejstva, ki bi ga Babič lahko navedel v svoj zagovor, razen če bi dejal, da so se njegovi pač ukanili. Toda za napake se v politiki odgovarja, naivnost ni politično opravičilo!

Ali se je g. Babič zavedal, ko je pisal svoj članek, da je še tisto malo, kar smo v teh letih dosegli na javnem področju, pravzaprav delo njegovih nasprotnikov, tistih, ki niso poslušali njega in njegovih, tistih, proti katerim so uprizarjali v Ljubljani procese, samo da bi jih prisilili na odhod iz Trsta? Tu mislimo namreč na dve najvažnejši kulturni instituciji, ki jih imamo danes v Trstu: naše šole in radio. Kaj misli g. Babič, ali bi imeli danes vse to, če ne bi v nemirnih letih 1945-46 nekaj ljudi tvegalo svoje glave in ugrabitev, samo da so izvršili to, kar so smatrali, da je njihova dolžnost?

In po vseh takih in podobnih primerih ter izkustvih si upa g. Babič še zagovarjati postopanje svoje partije, ki je leta 1945 silila ljudi, da so odklanjali mesta, ponujana jim v tukajšnji javni upravi? To njegovo stališče, ki še sedaj ne mara priznati storjenih usodnih napak, je najboljši dokaz za upravičenost naše bojazni, da se bodo take napake še ponavljale.

G. Babič se je torej zastonj mučil, da bi nam dal utemeljen odgovor.

Vtis, ki ostane čitatelju po njegovi organizaciji, ni težko uganiti, od tistega, kakršnega je hotel doseči. Klavrne politike pač nihče ne more rešiti pred klavrnim koncem...

Predavanje o Njegošu

Slovenska prosvetna matica javlja, da bo dne 15. januarja v društvenih prostorih v ulici Machiavelli 22-II predavanje o *Petru Petroviću Njegošu* ob priliki stoletnice njegove smrti.

Predaval bo *Slavko Bratina*, član Akademskega kluba iz Gorice.

Laž in njen ženin

Za božič je »Delo« postreglo svojim bralcem z Milčinskega humoresko »Laž in njen ženin«. Humoreska se zaključuje takole: »Gospodična Laž in gospod Prilažič sta se poročila. Živela sta srečno in ugledno ter imela mnogo, mnogo, oj premnogo otrok.« Ker je KP množična organizacija, ni težko uganiti, kdo je bil glavni dedič tega množičnega prirastka! Če bi kdo podvomil o tem, mu »Delo« vsak tak dvom sproti razžene.

Občinski proračun v Nabrežini

Tik pred božičnimi prazniki je nadaljeval občinski svet v Nabrežini s svojim delom. Kot prvi je odbornik Gratton poročal o novem pravilniku občinskih uslužbencev, ki je bil pred kratkim odobren od višjih oblastev. Novi pravilnik predvideva 23 novih stalnih mest na občini, za katera prihajajo v poštev že zaposleni, a ne stalno nameščeni občinski uslužbenci. Občinski svet bo določal stalna mesta za uradniike, a občinski odbor bo imel sam pravico stalno nastavljati pomožno delovno osobje. Ves način nastavljanja je določen po novem pravilniku. Po kratki razpravi je bil pravilnik sprejet.

Nato je odbornik Terčon poročal o spremembah proračuna za tekoče leto. V glavnem je ZVU povišala sledeče postavke: zavarovanje za 160.000 lir, vzdrževanje obč. poslopij za 530.000 lir, uprava za 195.000 lir, javna razsvetljava za 250.000 lir, obč. poti za 100.000 lir; vzdrževanje šol in vrtcev za 1 milijon 687.000 lir in za 100.000 lir je bila povišana kongrua duhovnikom.

V izrednih izdatkih so glavne postavke 1,500.000 lir za ureditev in opremo nove sejne dvorane ter 400.000 lir za novo javno uro na šempolajskem zvoniku. Spremembe so bile sprejete na znanje.

S tem so bile vse točke dnevnega reda izčrpane ter se je nato prešlo na slučajnosti. Kot prva točka je prišel na dnevni red odgovor področnega upravnega odbora v zadevi sklepa obč. sveta z dne 20. aprila t. l. glede nameščanja novih občinskih uslužbencev, ki morajo obvladati slovenski in italijanski jezik. Odbornik Terčon je najprej prečital prevod odgovora področnega upravnega odbora. Po prečitanju tega pisma se je razvila daljša razprava, v katero je prvi posegel odbornik Terčon. Nato se je oglasil k besedi svetovalec Bandini, ki je najprej vprašal za nekatera pojasnila in nato izjavil, da odobrava odgovor področnega upravnega odbora, ker je dovolj, če imajo le neko prednost tisti, ki obvladajo oba jezika. Odbornik Slavec je izjavil, da se strinja popolnoma s predlaganim odgovorom, a da se ne strinja s tem, da bi ta naš odgovor le pismeno poslali; zato predlaga, da bi v tej zadevi šla posebna deputacija naravnost na Z. V.U. in tam razložila naše stališče. Odbornik Terčon je nato odgovoril, da se strinja tudi s tem predlogom, vendar je treba na pismo področnega odbora pismeno odgovoriti, a potem naj občinski odbor osebno obrazloži na Z.V.U. svoje stališče. Nato je bil odgovor na pismo področnega odbora od vseh svetovalcev odobren, razen italijanske skupine, ki je glasovala proti.

Župan je nato prečital pismo obč. svetovalca Márij-a Blasona, člana komunistične skupine, ki je odstopil iz občinskega sveta. Ker je bil Blason tudi namestnik v obč. odboru, je pozval župan obč. svet, naj si sedaj izvoli drugega namestnika v odbor. Odbornik Terčon je predlagal na to mesto svetovalca Ivana Terčona iz Mavhinj, ker skupina vasi okoli Mavhinj nima nobenega zastopnika v odboru. Odbornik Slavec pa je predlagal za to mesto najstarejšega svetovalca Josipa Marizzo, člana komunistične skupine. Svetovalec Bandini je izrazil, da se oba navzoča člana italijanske skupine ne bosta udeležila glasovanja. Izvoljen je bil Ivan Terčon iz Mavhinj, član obč. skupine SDZ. Značilno je pri tem to, da je pri tretjem glasovanju italijanska skupina dala en glas za komunističnega kandidata, kljub izjavi svétnika Bandinija, da se bodo vzdržali glasovanja! Odbornik Slavec je nato pojasnil, da svétnik Blason ni bil član KP, kakor je to pisal nek časopis (»Demokracija«, op. uredn.) in da je odstopil le zaradi tega, ker je obč. svet svoječasno preklical svoj sklep o gradnji nove stanovanjske hiše pri postaji Nabrežina.

Romanje SDZ v Gonars

Strahotno je za časa italijanske okupacije odmevalo po Ljubljani ime Gonars. Nismo niti točno vedeli za lego tega kraja; vedeli smo le to, da so nemočna zasedbena vojaška oblastva pošiljala tja naše žene, starčke in otroke poleg fantov, ki so jih polovila po številnih mestnih in podeželskih racijah, kot represalijo za vedno večje širjenje podtalnega odporniškega gibanja. Gonars je tako čez noč postal iz dotlej skoro nepoznanega kraja sredi prostrane furlanske ravnine zloglasen toponim; skratka: Gonars je postal simbol trpljenja slovenskega naroda pod italijanskim vojaškim jarmom!

Minila je vojna vihra in sredi zarje nove, s težko muko priborjene narodne svobode, je ginevalo v pozabljenje zloglasno ime Gonars. Preveč gorja je za vse Slovence pomenil Gonars, da ne bi radi nanj čimprej pozabili in svoje utrnjene in zaskrbljene poglede raje usmerili v bodočnost!

Preradi pozabljamo Slovenci na svojo preteklost! V tem hotenem iskanju novih brezskrbnejših smeri za povojno izživljanje smo le prevečkrat pogrešali temeljev za smotrno uveljavljanje nepopisnih žrtev, ki jih je naš narod doprinesel v borbi vsega demokratičnega sveta proti nacifašističnemu zasužnjevalcu evropske svobode in bodočnosti. Tudi pri uradnem proslavljanju naših vojnih žrtev ter padlih borcev in talcev smo pogrešali oni kult mrtvih, ki prehaja iz okvira časovnega formalizma v večnost zgodovine! Saj ne gre tu zgolj za očuvanje čustvene vojne romantike in

VENEC SDZ ZA STO

nadaljevanje partizanske mistike; tu gre za grajenje nove narodove usode na stvarnosti, ki so jo nam zgradili naši mrtvi borci in mučeniki.

Zgledujmo se pri svojih italijanskih sosedih! Morda bo kdo oporekal, da pretiravajo s svojim zgodovinskim kultom mrtvih in padlih za domovino, ko pomenja zanje vsak okostnjak, zagreben sredi slovenskih tal, dokaz namišljenega italijanstva naše primorske zemlje; ko vsak tak mrtvec služi hkratu tudi načrtnemu sejanju mržnje proti našemu miroljubnemu narodu. Res je to! Vendar ne moremo mimo dejstva, da italijanska zgodovina močno uokvirja v pomembnejše dogodke tudi njihove nosilce - ljudi in da njihov spomin izroča hvaležnosti naroda.

VENEC SDZ ZA ITALIJO

Oltar miru na Medeji, pod katerim se voziš po stranski cesti proti Palmanovi, je najnovejši dokaz takega licemerstva pri naših sosedih.

Oltar, ki naj bi zbral v svojih posvečenih temeljih kosti vojnih žrtev vseh narodnosti kot obupen klic vsega človeštva po miru, je končno izpadel kot propagandno orodje nenasitnega italijanskega iredentizma, hlepečega po naši slovenski zemlji.

V temeljih tega oltarja miru ni kosti slovenskih žrtev vojne, čeprav počivajo številne slovenske vojne žrtve prav blizu Medeje...

Viško. Tu je bilo prvotno taborišče slovenskih internirancev. Toda število naših internirancev, nagrabljenih z vseh krajev naše domovine, se je iz dneva v dan večalo; taborišče v Višku je postalo pretesno in naše izmučene ljudi so poslali v bližnji Gonars. Toda niso šli vsi; ostalo jih je v Višku devetnajst: tem je postavil krajevni občinski svet skromno spominsko ploščo na pokopališču.

Brzimo skozi Palmanovo proti Gonarsu. Mučno nam je pri srcu, ko se v avtomobilu vozimo po cesti, po kateri so potrti, vendar jasnih pogledov stopali slovenski fantje in dekleta, moški in žene, starci in starke trdi neizvestnosti nasproti, potem ko so jih v Palmanovi vrgli iz vlakov in jih peš napotili sredi oborožene straže v Gonars.

Vozimo mimo barake, iz katere se dviga skromen dim kot dokaz njene obljudenosti. To je edini ostanek nepregledne vrste barak sredi oprezajočih stražnih stolpov internirskega taborišča v Gonarsu.

Obstanemo ob opečnem zidu brez vrat. Snanemo iz avtomobila venca in se z njima podamo na internirsko pokopališče: za Slovensko demokratsko zvezo v Italiji položi venec njen predsednik dr. August Sfiligoj, za Slovensko demokratsko zvezo za Svobodno tržaško ozemlje pa prof. Ivan Rudolf in jaz.

V imenu vseh demokratičnih Slovencev, iz domovine, živečih v zamejstvu in razkropljenih po svetu, smo se simbolično pomudili na grobu Terezije Mihelič, ki je zagledala luč sprtega sveta na otoku smrti Rabu in trudne, od pomanjkanja izžete oči za vedno zatisnila v Gonarsu, sredi rodovitne furlanske nižine.

Spomin nam je uhajal na druga naša internirska pokopališča: Anghiari, Rinicci, Chiesa nuova, Monigo... Koliko križev tam prav tako sameva sredi trnja, ki jih vidno ceđeva v pozabljenje? Ali tudi tam označuje kolovoz med grobovi človeško licemerstvo?

Zapuščamo Gonars s sklepom, da bomo tu čimprej postavili skromen spomenik ter podvzeli akcijo za vrnitev smrtnih ostankov vseh slovenskih internircev v večni objem svobodne slovenske zemlje in za izročitev njihovega kulta hvaležnosti slovenske mladine.

Janko Jež

Smrt velikega narodnjaka

V Cezsoči pri Bovcu je umrl dne 29. decembra 1951 v starosti 73 let posestnik Ivan Ivančič, oče Ivana Ivančiča, ki ga je pred desetimi leti obsodilo na smrt Izredno fašistično sodišče za zaščito države in ki je bil dne 15. decembra 1941 streljan skupaj z Bobekom, Kosom, Tomažičem in Vadnjalom na openskem strelišču.

Težko prizadetim sorodnikom, zlasti pokojnikovi ženi, ki živi s hčerko v Trstu, in družini Klavora izrekamo najglobljе sožalje!

Trnovica in Praprot

Zavezniška vojaška uprava je z ukazom št. 185, ki je pričel veljati 21. decembra 1951, proglasila vasi Trnovica in Praprot za »prizadeti področji« v smislu in z učinkom ukaza št. 146 z dne 6. junija 1946.

Naročnikom v Argentini

Naše cenjene naročnike v Argentini obveščamo, da je s prvim januarjem 1952 povišana naročnina našemu listu kot sledi: mesečna 5 pesosov, polletna 30 in letna 60. Obenem vljudno prosimo vse zamudnike, naj čimprej poravnajo zaostalo naročnino našemu zastopniku Alojzu Novljanu, Maipu 450, Buenos Aires.

Naš vsakdanji kruh

Med rastlinami, katerih sadeži so ohranljivi, so bile pri ljudeh vedno priljubljene posebno določene divje rastoče trave, ki so zelo sorodne znanim žitnim vrstam. Za prehrano ljudstev pa imajo največjo vrednost one žitne vrste, ki jih človeštvo goji že tisočletja; te so predvsem: koruza, riž, proso, pšenica, rž, ječmen in oves.

Oglejmo si, v kaki obliki človek zauživa ta žita!

ŽITNO ZRNJE KOT HRANILO

Kot nam grški in rimski pisatelji omenjajo žrtvovanje jedi bogovom, naštevajo med drugim tudi surovo žitno zrnje, iz česar upravičeno sklepamo, da je bilo surovo zrnje tedaj — jed. Dokaz za pravilnost tega sklepa najdemo tudi v evangeliju sv. Luke, ki pripoveduje, da so apostoli pobirali na polju klasje, ga osmukali in jedli zrnje.

Najpriprostejši način kuhinjskega pripravljanja žitnega zrnja je praženje. Začetkoma so si ga ljudje pražili na razbeljenih kamenih ploščah (skrile) ali pa kar na odprtem ognju. Kasneje pa si je človek izmislil peči in najrazličnejše stroje za praženje svojega žita. Praženje daje žitu boljši okus, olajša njegovo prebavljivost in ga poleg tega ščiti pred plesnijo in gnitjem ter mu tako poveča ohranljivost.

Najdenine iz evropske kamene dobe dokazujejo, da so v onem času žito pražili. Plinij nam sporoča, da so Etruski pražili klasje na ognju in so nato zrnje zdrobili. Priljubljena jed starih Grkov, ki je bila podobna polenti, je bila pripravljena iz praženega ječmena. Tretja Mojzesova knjiga ima odredbo za žrtvovanje: »*Če hočeš doprinesti zahvalno daritev od prvih sadežev, tedaj praži klasje na ognju in ga zdrobi.*«

Marsikdaj pa praženje žita ni služilo kuhinjskemu pripravljanju istega, temveč je imelo le nalogo odstraniti z zrnja ovojnice, da je bilo mletje lažje; nadomeščalo je torej phanje in stope. Tako nekako sta Kristus in sv. Peter mlatila žito na Krasu, kakor nam pripoveduje legenda. V XVIII. stoletju so Holandci, Angleži in Italijani opražili žito, da je bilo prikladnejše za vskladiščenje in za prevoz.

Pri nekaterih slovanskih narodih je opraženo žitno zrnje še danes zelo priljubljena jed, n. pr. pri nas opražena še mlečna koruza.

ŽITNE POLIVKE

Zelo primitivno hranilo je žitna polivka, ki prihaja komaj v poštev, ker vsebuje ogromno količino vode. Pomislimo na naše mamice, če bi morale uživati samo »žitno kavo« brez sladkorja, mleka, smetane, kruha itd. Tega bi danes gotovo ne prenesle in bi se uprle.

Ker vsebujejo žitne polivke preveč vode, so ljudje vedno stremeli za tem, da dajo polivkam večjo hranilnost. Sad teh stremljenj so žitna brozga ali močniki. V teku teh postopkov pa je verjetno, da so spoznali in pridobivali pivu podobne tekočine, ki so nastajale zaradi alkoholnega vretja dolgo stoječih žitnih polivk.

ŽITNI MOČNIKI. Naslednja stopnja, najvažnejši predhodnik kruha, je močnik, ki je poleg kruha še danes najbolj zauživana jed. Brez dvoma je močnik najprikladnejša jed predvsem za otroke in bolnike. Isti prehrambeni pomen imajo *kaše.*

Kaj pomeni *riž* za človekovo prehrano, bomo takoj spoznali, če izvemo, da je l. 1912 uživala to žito približno ena milijarda zemeljskih prebivalcev. Pripravljajo ga pretežno kot kašo. V Aziji so ga pridelovali že 3000 let pred Kristusovim rojstvom, v Evropi pa je znan šele v srednjem veku.

Za kuhanje močnika ali kaše uporabljajo za rižem največ *koruzo.* Njena domovina je nekje v Mehiki, od koder se je širila v Severno Ameriko do zahodne obale. Ko so prišli Evropejci v XV. stoletju v Ameriko, so že povsod našli koruzo. Španski zdravnik Francisco Hernandez (1514-1587) je v neki svoji netiskani knjigi naštel 17 različnih vrst močnika, ki so ga domačini imenovali »atolli«. K temu moramo še prišteti španske »tortillas«. Te jedi še danes uživajo v srednji in južni Ameriki. Španci in Portugalci so prinesli koruzo v Evropo, kjer se je kmalu močno razširila. Krivično bi bilo, če bi tu ne omenili koruznih žgancev in polente.

(Se nadaljuje)

Dr. Marij Bregant

Radio Trst II

306,1 m ali 980 kc-sek

NEDELJA, 6. jan.: 9.00 Kmetijska oddaja. — 11.30 Oddaja za najmlajše. — 12.00 Od melodije do melodije. — 13.00 Glasba po željah. — 18.00 Iz delavskega življenja. — 19.00 Iz filmskega sveta. — —21.00 Književnost in umetnost.

PONEDELJEK, 7. jan.: 19.00 Mamica pripoveduje. — 21.00 Dvorakovi slovanski plesi. — 21.30 Slavni pevci. — 22.00 Koncert čelista Lava Golahovskega.

TOREK, 8. jan.: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Angleščina po radiu. — 20.30 Aktualnosti. — 21.30 Thomas: MIGNON, 2. in 3. dej.

SREDA, 9. jan.: 19.00 Zdravniški vedež. — 20.30 Šola in vzgoja. — 21.00 Koncert tenorista Renata Kodermaca. — 22.00 Sibelius: Simfonija št. 5.

ČETRTEK, 10. jan.: 13.00 Slovenski dueti. — 19.00 Slovenščina za Slovence. — 21.00 Radijski oder, nato Priljubljene melodije.

PETEK, 11. jan.: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Angleščina po radiu. — 20.30 Tržaški kulturni razgledi. — 21.00 Slavni pevci.

SOBOTA, 12. jan.: 13.00 Sramel kvintet. — 19.00 Pogovor z ženo. 21.00 Koncert komornega zbora Skrjanček.

Važno za Nabrežince

V pondeljek 7. januarja ob 15. uri bosta Nabrežincem dva funkcionarja davčne uprave iz Trsta tolmačila v slovenščini nov način davčne napovedi.

Sestanek bo v nabrežinski kinodvorani.

Vsi na

II. Slovanski ples!

Dne 12. januarja v Hotelu Excelsior

Dvogovor in zvok v filmu

Kadar predvajajo v kinodvoranah kvaliteten film, se prav gotovo najdejo ljudje, ki podajo o njem bodisi pozitivno, bodisi negativno sodbo. »Povprečen obiskovalec kinematografa«, t. j. oni, ki zahaja v kino z namenom, da se odpočije po naporih dneva, hoče videti v filmu predvsem tisto igralko ali igralca, ki mu je posebno simpatičen, seveda poleg zahteve, da je film kvaliteten tudi po vsebini, pa naj si bo ta bolj ali manj objektivna. Film često privleče tudi s svojo bombastično reklamo nekaterih igralcev, kar je med drugim važen trgovski moment za lastnike filmske industrije.

Če je film brez vrednosti in zlasti vsebinsko nezanimiv, je možno, da je za gledalca zanimiv zaradi izvajalcev, posebno če je zanje napravljena velika reklama. In slednje vpliva psihološko v taki meri na gledalca, da se niti ne zave več omenjenih pomanjkljivosti.

V primeru, da so gledalci s filmom zadovoljni, nasprotno pa kritik, tehtajoč objektivno njegovo kakovost, označi film kot »srednje dober« ali celo slab, je publika razočarana in ne upošteva več kritika in ga celo označi kot nepristojnega ali celo slabše.

Pravilna pa je zahteva, da mora biti kritik, preden izreče svojo pozitivno ali negativno sodbo, strokovno zelo dobro podkovan, kajti v nasprotnem primeru lahko pričakuje napade s strani onih, ki so sposobnejši od njega. V takem primeru je razumljivo, da časopisa, v katerem je taka kritika objavljena, ne čitajo več, razen tega pa isti izgubi ves ugled in resnost.

Slična ocenjevanja pa so prav redka: razen, če je film politične vsebine in s tem v soglasju z ideološkimi smernicami časopisa; toda to je druga stvar, kajti glede umetniške kvalitete so bolj ali manj vsi soglasni. Če pa hočemo nek film označiti kot »umetniški«, moramo biti sposobni, da ga primerjamo z drugimi umetniškimi pojavi, pri tem pa paziti na svojstvene značilnosti filma.

Kino: ta genialna človekova iznajdba je danes nedvomno ena najvidnejših umetnosti zdaj najbolj priljubljena, ker so v njej zapopadene vse umetniške panoge. Zaradi tega bi bilo potrebno, da se publika dobro seznani z bistvenimi lastnostmi filmske umetnosti, da bi mogla presoditi, če je film res umetniške vrednosti.

Ker združuje filmska umetnost v sebi vse umetniške panoge, je potrebno poznati ono umetniško panogo, ki je obravnavana v filmu. Če je nato primerjava pravilna ali zgrešena, bo morala presoditi publika, ki je bolj ali manj pristojna, v kolikor je seveda objektivna.

Dandanes imamo številne znanstvenike in ljubitelje filma, ki presojajo s tehnične in estetične strani na splošno in so že tako vešči v tej presoji, da morajo nuditi dobre nasvete tehnikom in režiserjem in tako pripomorejo do vedno večjega razvoja filmske industrije. S takimi nasveti se režijska tehnika toliko izpopolnjuje, da uspe predstaviti taka dela in na tak način, da odgovarjajo ideologiji današnjega gledalca.

Če hočemo najti ključ tehnike, se moramo na primer zavedati, da je glasba umetnost zvoka in gledališče umetnost besede. Ko smo si o tem na jasnem, moramo priznati, da je kino vizija. Istočasno postaneta beseda in zvok sestavni del filma, odkar je kinematografska tehnika v zadnjem času tako napredovala, ne da bi film s temi pripomočki izgubil česa na svoji vrednosti.

Pri primerjavi, kakšna mora biti dobra tehnika, moramo vedeti, če so na svojem mestu vsi elementi, ki sestavljajo film, to je slika, zvok, dvogovor itd., pri tem se seveda ne sme zanemariti obravnavano snov in tehnične pogoje, kar vse dopolnjuje filmsko delo. V kratkih besedah mislim reči, da tako vsebina kakor beseda postaneta odvišni, če ne postopamo z njima kot z neobhodno potrebnimi faktorji.

Če uporabljamo besedo odvišen, moramo pribiti, da je kinematografija umetnost, ki mora zadostovati že sama zase kot fotografija, torej že brez besede in glasbe; v nasprotnem primeru bi bil film samo premikajoča se fotografija in ne umetniško doživljena posledica slike, ker moderen film ni izšel iz možnosti, da moremo slišati govor oseb, ki nastopajo, marveč iz možnosti umetniškega izraza, ki izhaja iz združitve slike in zvoka.

FERDY KOMAR

GOSTILNA „NANOS“
Lastnik Tone Gulič
želi srečno novo leto 1952
TRST - Ul. Zanetti 6

EMPORIO BARRIERA

TRST
Via Oriani št. 7

TRGOVINA ČEVLJEV
VELIKA ZALOGA MOŠKIH ŽENSKIH - OTROŠKIH ČEVLJEV IZ NAJBOLJŠIH TOVARN
Donda
TRST - Largo Barriera Vecchia 5

Predno se odločite za nabave obiščite
MAGAZZINI DEL CORSO
TRST, Corso I - Borzni trg (Piazza della Borsa)
Največja izbira po najugodnejših cenah
DEŽNIH PLAŠČEV
POVRŠNIKOV
LODEN-ov
COVERCOATS
GABARDINES

PEKARNA IN SLAŠČIČARNA
Trošt
TRST - Ulica Ginnastica
želi svojim cenjenim odjemalcem veselo in srečno novo leto

URARNA UL. ROMA 19 ZLATARNA
VELIKA IZBIRA, PO ZARES KONKURENČNIH CENAH! LASTNA DELAVNICA. KUPIM IN ZAMENJAM ZLATO, SREBRO IN DRAGULJE.

Krojačnica
HLEDE
želi srečno novo leto 1952
GORICA Raštel 27

Di Sciascio Angelo
Jestvine - sadje - zelenjava
želi srečno novo leto 1952 OPČINE 45

TVRDKA
SUDEXPORT
pošilja v najkrajšem času **DARILNE PAKETE** *vseh vrst v Jugoslavijo. Pošiljamo na tisoče paketov mesečno naročenih po naših prijateljih v Ameriki in v drugih krajih sveta. Blago je garantirano prvorazredno*
CENE NAJNIŽJE
E. JOSIPOVIČ - Trst, via Mazzini 15-I - Tel. 24181, 29852

AND. ČOTAR
TRGOVINA ČEVLJEV
želi srečno novo leto 1952
GORICA Raštel 34

ANTON ZITTER
Trgovina pletenin in pribora
želi srečno novo leto 1952 GORICA, ulica Morelli 13

PANGOS BERNARD
ZALOGA DRV
želi srečno novo leto 1952 NABREŽINA

TRGOVINA
Trevisani
Trst, Ul. G. Vasari 10
OGLEJTE SI NAŠE IZLOŽBE!

ZNANA KLOBUČARNA
M. LEBAN
želi srečno novo leto 1952
GORICA Raštel 28

Štrajn Avguštin
JESTVINE in PEKARNA
želi srečno novo leto 1952
DOLINA

GOSTILNA „PRI FIGOVCU“
želi srečno novo leto 1952
TRST - Ul. Carlo Ghega 3

KRZNARSTVO ALASKA
Lepa izbira krznenih plaščev
ovratnikov, srebrnih, platinastih ter drugih lisic
Razne kože za okras plaščev - CENE ZELO UGODNE!
TRST - Ulica S. Lazzaro št. 13-I. Telef. 56-58

Strojno mizarstvo
Emil Pertot
želi srečno novo leto
BARKOVLJE BOVEDO 12

Kramar Josip
KROJAČ
želi srečno novo leto 1952
OPČINE Narodna 61

Berginc Franc
»CENTRAL BAR«
želi srečno novo leto 1952
OPČINE

Odgovorni urednik: *dr. Janko Jež*
Tiska: tiskarna »Adria«, d. d. v Trstu

Mizarji kmetovalci podjetniki!
Deske smrekove, macesnove in trdih lesov trame in parkete nudi najugodneje
TEL. 90441
CALEA
TRST
Viale Sonnino, 24

Mehanična delavnica MLAKAR ADOLF
želi srečno novo leto 1952
GORICA, ul. Duca d'Aosta 19

Fiegel Karel
GOSTILNA
želi srečno novo leto 1952
GORICA, Trg De Amicis 11

Karel Čok
TRGOVINA JESTVIN
želi srečno novo leto 1952
TRST Lonjer 269

Društvena gostilna
želi srečno novo leto 1952 OPČINE

„Hotel pri zlatem jelenu“
VIDA ALOJZ
želi srečno novo leto 1952 GORICA

Magazzini del Corso
želi srečno in veselo novo leto 1952
TRST - CORSO 1
GALLERIA PROTTI

Desertna in peneča se vina, likerje in žganje v najboljši kakovosti po konkurenčnih cenah v trgovini
Jakob Perhauc
PRIPOROČAMO ZLASTI SLIVOVKO IZ BOSANSKIH SLIV, RUM IN PUNČ
Trst, ul. Xidias 6 - Tel. 96-332

GOSTILNA KOMEL
želi srečno novo leto 1952 GORICA, Tržaška ulica 104